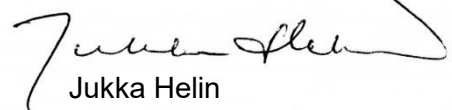

SELVITYS
YLÄ-KAINUUN SEURAKUNTIEN
TULEVAISUUDESTA

Jyväskylä 30.4.2026

Jukka Helin

Selvittäjä

Tmi Iso linja

SISÄLLYS

1. Päätös selvityksen tekemisestä	3
2. Seurakunnallinen toiminta	4
3. Jäsenistö	9
3.1. Jäsenmäärä ja sen väheneminen	9
3.2. Jäsenistön ikärakenne	10
3.3. Yhteenveto jäsenkehityksestä	12
4. Henkilöstö	13
5. Palvelut	15
6. Hallinto	16
7. Talous	18
7.1. Talouden ohjeistus	19
7.2. Hyrynsalmi	20
7.3. Puolanka	22
7.4. Suomussalmi	23
7.5. Yhteenveto	25
8. Selvityksen tekeminen	25
8.1. Selvitystyön aloittaminen	25
8.2. Kysely ja sen tulokset	26
8.3. Seurakuntalaisten kuuleminen	30
9. Johtopäätökset	35
9.1. Seurakunnallinen toiminta	35
9.2. Jäsenistö	36
9.3. Henkilöstö	36
9.4. Palvelut	37
9.5. Hallinto	37
9.6. Talous	37
9.7. Kyselyn tulokset ja seurakuntalaisten kuuleminen	37
9.8. Yhteenveto	38
10. Selvittäjän esitys	38
10.1. Kolme yhteistyövaihtoehtoa	39
10.2. Vaihtoehtojen arviointia	41
10.3. Selvittäjän esitys	42
Liitteet	44

1. Päätös selvityksen tekemisestä

Hyrnsalmen seurakunnan kirkkovaltuusto teki 19.3.2025 päätöksen hankkia yhdessä Puolangan seurakunnan kanssa ulkopuolisen selvittäjän kartoittamaan seurakuntien tilanteen ja yhteisen toiminnan mahdollisuuksia. Puolangan seurakunnan kirkkovaltuusto päätti kokouksessaan 22.4.2025 esittää selvityksen laajentamista ja pyytää selvitykseen mukaan myös Suomussalmen seurakuntaa. Hyrnsalmen seurakunnan kirkkovaltuusto hyväksyi omalta osaltaan Puolangan seurakunnan kirkkovaltuuston päätöksen 14.5.2025. Suomussalmen seurakunnan kirkkovaltuusto päätti kokouksessaan 2.10.2025 lähteä mukaan tulevaisuus selvitykseen yhdessä Puolangan ja Hyrnsalmen seurakuntien kanssa.

Kukin seurakunta päätti kirkkoneuvostoissaan marraskuun lopulla tämän selvityksen tilaamisesta (Suomussalmi 27.11, Puolanka 1.12, Hyrnsalmi 10.12.).

Kuopion hiippakunnan tuomiokapituli päätti Ylä-Kainuun seurakuntien hakemuksesta tukea selvityksen tekemistä. Tuen perusteluissa mainitaan selvityksen arviointikriteereinä Kirkkohallituksen 19.3.2024 julkaisema ohje *Kriisiytyvän seurakunnan mittarit*. Lisäksi todetaan, että työn tuotoksena on selvitystä koskevan tarjouksen mukaisesti jäsenykseltään, sisällöltään ja laajuudeltaan seurakuntien tarpeita vastaava rakennemuutosselvitys, joka sisältää konsultin suositteleman valmiin päätösesityksen perusteluineen sekä esityksen seurakunnan hallintomallista ja seurakunnallisen toiminnan järjestämisestä. Selvityksen pohjana on lisäksi seurakunnissa aiemmin tehty, tulevaisuuteen tähtäävä työ.

Tämä selvitys on tehty seurakuntien omasta, yhteisestä aloitteesta. Selvittäjän ja seurakuntien toiminnallisen johdon kanssa on sovittu, että tässä selvityksessä ei kerrata laajasti seurakuntien historiaa eikä tuomiokapitulin tukipäätöksessä mainittua aiempaa tulevaisuuteen tähtäävää työtä.

Selvitys koskee kolmea seurakuntaa, joiden alueella pisin etäisyys laidasta toiseen on 150 km ja joiden alueella asui vuodenvaihteessa 2025–2026 yhteensä 11 266 henkeä.

Selvitys sisältää rakennemuutosselvitykselle tyypillisessä laajuudessa katsauksen seurakunnalliseen toimintaan, jäsenistön kehitykseen, henkilöstön määrään ja ammattijakaumaan Hyrnsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakunnissa, palvelujen, hallinnon ja talouden kuvauksen, luottamushenkilöille ja luottamushenkilöille tehdyn kyselyn tulokset ja analyysin sekä kuvauksen selvitystyön etenemisestä. Lopussa ovat johtopäätökset ja selvittäjän esitys.

2. Seurakunnallinen toiminta

Toimintaa koskeva ohjeistus

Kirkkohallituksen 19.3.2024 antama ohje *Kriisiytyvän seurakunnan mittarit* kuvaa seurakunnallisen toiminnan mahdollisia kriittisiä rajoja näin:

Puutteet hautaustoimen tai hautausmaan ylläpitotehtävien hoidossa

- *Hautausmaakaavat ja hautausmaakartat eivät ole ajantasaiset*
- *Hautarekisterissä on puutteita esimerkiksi hautojen hallinta-ajoissa*
- *Hautaustoimen hallintomenettelyissä on puutteita:*
 - *toimivallan rajat ovat epäselvät,*
 - *kuulutukset,*
 - *seurakunnalle siirtyneiden hautamuistomerkkien käsittely*

Epäkohdat kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitotehtävien hoidossa

- *Suojeltujen kirkollisten rakennusten olennaisiin muutoksiin ei ole haettu kirkkohallituksen lupaa*
- *Kulttuurihistoriallisesti arvokasta esineistöä uhkaa tuhoutuminen hoitamattomuuden ja puutteellisen säilytyksen seurauksena*

Tietojen kirjaamisessa Basis-järjestelmään ja järjestelmän käytössä on merkittäviä puutteita.

Seurakunnallinen toiminta koostuu jumalanpalvelusten pitämisestä, sakramenttien toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta, lähetystyöstä ja muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä (Kirkkolaki 3,1). Nämä tehtävät on hoidettu hyvin ja seurakuntalaisten tarpeita kuunnellen.

Hyrnsalmen seurakunnassa on toimitettu vuonna 2025 kirkon tilastoihin kirjattujen tietojen mukaan keskimäärin 1,25 jumalanpalvelusta viikossa. Näistä kaksi kolmannelta on ollut messuja. Jumalanpalveluksissa oli yhteensä 2 241 kävijää paikan päällä, missä oli vuoteen 2023 verrattuna lisäystä n. 60 %. Kirkollisia toimituksia leimaa hautaansiunaamisten suuri määrä. Vuonna 2025 niitä toimitettiin 49, ja niihin osallistui lähes sama määrä ihmisiä kuin jumalanpalveluksiinkin. Avioliittoon vihkimisiä oli kaksi ja kasteita neljä. Musiikkitilaisuuksia järjestettiin yhdeksän, leirejä ja retkiä viisi.

Kirkon tilastojen mukaan seurakunnassa toimi vajaat kymmenen erilaista ryhmää, joista kuitenkin kevätkaudella säännöllisesti vain yksi ja syksyllä kolme. Käyntikertoja ryhmissä oli vuodessa yhteensä 2 091. Seurakunnan verkkosivuilta ilmenee, että viikkotoiminta on ryhmitelty perinteiseen tapaan ikäryhmittäin

varhaiskasvatuksesta vanhustyöhön. Vierailuja ja päivystyksiä työntekijöillä on ollut 21, kohtaamisia ennalta sovitusti tai satunnaisesti 374.

Pienen seurakunnan vähät työntekijät ovat liikkuneet joustavasti perinteisten työalarajojen yli. Toiminnan varmistamiseksi on toisinaan turvauduttu tilapäistyövoimaan.

Hautaustoimeen liittyvät tehtävät on hoidettu asianmukaisesti. Karttoja ei ole digitoitu, mutta paperiset vastaavat todellista tilannetta. Hautainhoitosopimukset, kortiston muodossa oleva hautarekisteri sekä sopimukset ja laskutus ovat ajan tasalla. Arvokas irtaimisto on kirjattu Basis-järjestelmään.

	2023	2024	2025
Messu	802	1 699	1 622
Viikkomessu	244	110	18
Sanajumalanpalvelus	684	1 560	819
Hartaus- tai rukoushetki	399	107	395
Kaste	179	128	94
Avioliittoon vihkiminen		11	96
Hautaan siunaaminen	533	762	1 316
Yksityinen ehtoollinen tai rippi	48	44	15
Juhla	348	73	
Keskustelutilaisuus, luento tai opetus	857	26	12
Ateria tai ruokailu	64	264	100
Musiikkitalaisuus	898	234	521
Muu tilaisuus	472	659	264
Retki tai leiri	80	141	66
Ryhmä	2 247	1 147	2 091
Etukäteen sovittu kohtaaminen	819	283	269
Satunnainen kohtaaminen	1 035	146	105
Vierailu tai päivystys	116	12	21
Kohtaaminen muun tilaisuuden yhteydessä	203	40	23
Yhteensä	10 028	7 446	7 847

Taulukko: Hyrynsalmen seurakunnan tilaisuuksiin osallistuneiden määrä vuosina 2023–2025. Vuosittaiset vaihtelut selittyvät osin henkilöstövaihdosten vaikutuksesta kirjaamiskäytäntöön.

Puolangan seurakunnassa toimitettiin vuonna 2025 keskimäärin 1,44 jumalanpalvelusta viikossa. Näistä kolme neljästä oli messuja. Jumalanpalveluksissa oli vuoden aikana yhteensä 3 033 kävijää paikan päällä, mikä on 39 kävijää enemmän kuin vuonna 2023. Verkossa osallistujia oli vuoden aikana 7 823, mikä on 1,6 kertaa enemmän kuin kirkossa paikalla olleiden määrä. Hartauksia järjestettiin 45, ja niissä oli yhteensä 4 315 osallistujaa.

Musiikkitilaisuuksia järjestettiin vuoden aikana 12, ja niihin osallistui yhteensä 521 henkeä. Tilastoituja ryhmiä toimi vuoden aikana yhdestä neljään, ja yhteensä osallistumiskertoja oli 93. Vaikuttaa siltä, että tilastointitavat Hyrynsalmella ja Puolangalla eivät ole tältä osin vertailukelpoisia. Vierailuja tai päivystyksiä oli kaksi, kohtaamisia joko ennalta sovitusti tai sattumalta on kirjattu 265.

Seurakunnan verkkosivuilta ilmenee, että viikkotoiminta on järjestetty ikäryhmittäin. Varhaiskasvatuksen kerhotoiminta on rikasta, ja naperomuskarissa yhdistyvät seurakunnan varhaiskasvatus ja musiikkityö. Musiikki- ja lähetystyö ovat verkkosivuilla hyvin esillä.

Puolangalla toimintaa leimaa vahva seurakuntalaisten aktiivisuus monella tavalla, myös erilaisten tilaisuuksien tarjoilun järjestämisessä.

Hyrynsalmen ja Puolangan seurakunta ovat tehneet toiminnallista yhteistyötä mm. rippikoululeirin osalta sekä kesäaikaan jumalanpalveluselämän järjestämisessä.

Kulttuurihistoriallisiin rakennuksiin ja irtaimistoon liittyvät asiat on hoidettu tarkoituksenmukaisesti. Hautakartat ovat ajan tasalla, samoin hautarekisteri, jota ylläpidetään Status-ohjelmalla. Hautausmaan hoitosuunnitelmaa on suunnitteilla. Hautasijojen hallinta-aikojen päättymisten osalta ei ole tehty aktiivisia toimenpiteitä. Asiaa aiotaan edistää selvittämällä vanhoista arkistoista ensimmäiseksi, milloin ainaishaudoista on siirrytty määräaikaisiin hautasijoihin. Vanhojen alueiden osalta kartat ovat 1960-luvulta, mutta aika ajoin on käytävä paikan päällä tarkistamassa yksityiskohtien paikkansapitävyys esim. puuston kasvun takia. Arvokkaan esineistön osalta Basis-kirjaukset ovat ajan tasalla, pois lukien aivan uusimmat hankinnat (kirkkotekstiilit, intinktiomalja).

	2023	2024	2025
Messu	2 001	1 722	1 734
Viikkomessu	197	139	139
Sanajumalanpalvelus	1 096	968	1 160
Hartaus- tai rukoushetki	1 121	1 715	1 479
Kaste	236	83	68
Avioliittoon vihkiminen	160	58	97
Avioliiton siunaaminen	38		
Hautaan siunaaminen	1 482	1 305	1 646
Yksityinen ehtoollinen tai rippi	57	68	12
Juhla	285	203	199
Keskustelutilaisuus, luento tai opetus	258	164	142
Ateria tai ruokailu	117	210	716
Musiikkitilaisuus	397	274	762
Muu tilaisuus	626	624	341
Retki tai leiri	145	59	180
Ryhmä	165	122	93
Etukäteen sovittu kohtaaminen	369	200	257
Satunnainen kohtaaminen	7	1	8
Vierailu tai päivystys	16	7	2
Yhteensä	8 773	7 922	9 035

Taulukko: Puolangan seurakunnan tilaisuuksiin osallistuneiden määrä vuosina 2023–2025

Suomussalmen seurakunnassa toimitettiin vuonna 2025 keskimäärin 1,1 jumalanpalvelusta viikossa, Niistä yhdeksän kymmenestä oli messuja, ja osallistujia oli kirkon penkissä kaikkiaan 3 613, missä on hienoista laskua edellisvuodesta. Verkkoon jumalanpalveluksia ei tilastotietojen mukaan striimattu. Hartauksia pidettiin 42, ja niihin kokoontui kaikkiaan 246 henkeä. Hautaansiunaamisia toimitettiin 106, ja niihin osallistui saattoväkeä yhteensä 2 812 henkeä, mikä on samaa suuruusluokkaa kuin jumalanpalveluksiin osallistuneiden määrä. Avioliittoon vihkimisiä oli 21, avioliittoon siunaamisia kaksi ja kasteita 28. Näissä tilaisuuksissa oli keskimäärin useita kymmeniä osallistujia.

Musiikkitilaisuuksia järjestettiin vuonna 2025 yhdeksän, ja niihin osallistui 851 henkeä. Säännöllisesti kokoontuvia ryhmiä kokoontui toimintatilaston mukaan säännöllisesti enimmillään kuusi, ja osallistumiskertoja ryhmätoiminnassa oli vuonna 2025 yhteensä 212. Seurakunnan työntekijän vierailuja tai päivystyksiä oli yhteensä 197, kohtaamisia joko sovitusti tai satunnaisesti kirjattiin 1 961.

Viikoittaista toimintaa on tarjolla ikäryhmittäin, ja lisäksi seurakunnan verkkosivuilla kerrotaan lähetys- ja avustustyöstä, musiikista,

vapaaehtoistoiminnasta sekä yhteisestä olohuoneesta. Seurakunnan toiminta on monipuolista, ja vakiintuneen perustyön lisäksi viime vuosina on tehty uusia avauksia, jotka ovat saaneet myönteisen vastaanoton.

Hautausmaiden hoitoon liittyvät asiat ovat kunnossa ja ajan tasalla.

Hautarekisteriä hoidetaan Kyrkogård-ohjelmalla. Hautausmaakarttoja ei ole kustannussyistä digitoitu, ko. ohjelman hankintahinta on 17 000 euroa.

Hautausmaan hoitosuunnitelma on työn alla, ja hautausmaan ohjesääntö on päivitetty 2024. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan irtaimiston inventointi on tehty samana vuonna, ja tiedot on kirjattu Basis-järjestelmään vuoden 2025 alussa.

	2023	2024	2025
Messu	1 091	3 039	2 521
Viikkomessu	181		
Sanajumalanpalvelus	259	799	1 092
Hartaus- tai rukoushetki	1 912	876	246
Kaste	263	53	320
Avioliittoon vihkiminen	213	325	365
Avioliiton siunaaminen	25		17
Hautaan siunaaminen	896	3 166	2 812
Kodin siunaaminen			3
Yksityinen ehtoollinen tai rippi	148		
Juhla	245	1 270	337
Keskustelutilaisuus, luento tai opetus	120	347	454
Musiikkitilaisuus	65	795	851
Muu tilaisuus	3 424	3 881	6 481
Retki tai leiri	563	547	645
Ryhmä	169	240	212
Etukäteen sovittu kohtaaminen	3 849	2 228	2 308
Satunnainen kohtaaminen	42	14	57
Vierailu tai päivystys	706	424	193
Kohtaaminen muun tilaisuuden yhteydessä	162		
Yhteensä	14 333	18 004	18 914

Taulukko: Suomussalmen seurakunnan tilaisuuksiin osallistuneiden määrä 2023–2025

Yhteenvetona voi todeta, että seurakunnat ovat järjestäneet monipuolista toimintaa voimavarojensa mukaisesti. Aktiivisten seurakuntalaisten panos on ollut arvokas.

Hautausmaiden ylläpidossa tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten tai irtaimiston ylläpidossa ei ole ilmennyt vakavia puutteita, mutta moni asia on päivittämättä ja työn alla. Mahdollisessa seurakuntaliitoksessa erityisesti hautarekisterin ja hautausmaiden hoitosuunnitelman yhteensovittaminen vaatii huomiota ja tästä syystä myös resursseja.

3. Jäsenistö

3.1. Jäsenmäärä ja sen väheneminen

Kirkkohallituksen 19.03.2024 antaman ohjeen *Kriisiytyvän seurakunnan mittarit* mukaan on ryhdyttävä toimiin, jos seurakunnan jäsenmäärä on viimeisten viiden vuoden aikana laskenut 15 % tai on arviointihetkellä alle 2 000.

Jäsenistön ikärakenne ja sen kehittyminen on kaikkien kolmen seurakunnan suuri haaste ja keskeisin syy tämän selvityksen tekemiselle.

Hyrnsalmen, Puolangan ja Suomussalmen yhteenlaskettu jäsenmäärä vuonna 2025 oli 9 794. Vuosituhannen vaihteessa se oli 17 723. Jäsenmäärä oli vähentynyt vuoden 2024 loppuun mennessä Hyrnsalmella runsaat 51 %, Puolangalla vajaat 49 % ja Suomussalmella runsaat 47 %. Koko kirkon jäsenmäärä on samana ajanjaksona vähentynyt hieman yli 20 %. Tämä kertoo siitä, kuinka kaukana kasvukeskuksista olevien paikkakuntien väestö ja sen myötä seurakuntalaisten määrä vähenee noin 2 ½ kertaa valtakunnallista trendiä nopeammin. Suurissa kaupungeissa jäsenmäärän väheneminen selittyy kirkosta eroamisilla ja lasten kastamattomuudella, kauempana kasvukeskuksista väestön vähenemisellä. Siihen taas ovat pääsyinä vanhimpien ikäryhmien luonnollinen poistuma ja nuorten aikuisten muuttaminen kasvukeskuksiin. Tilastokeskuksen mukaan Ylä-Kainuun kunnista muutetaan selvästi yleisimmin Kajaaniin, Oulun seudulle ja Kuopioon. Pääkaupunkiseudulle käy niin ikään pienempi mutta jatkuva virta. Suomussalmelta pois muuttaneista moni suuntaa myös Kuusamoon.

Jäsenmäärä on vähentynyt nopeimmin Hyrnsalmella ja Puolangalla vuosisadan alussa, Suomussalmella tarkastelujakson viimeisinä vuosina. Vuoden 2025 lopussa Hyrnsalmen seurakunnassa oli 1 636 jäsentä, Puolangan seurakunnassa 1 888 ja Suomussalmen seurakunnassa 5 432, yhteensä kaikissa kolmessa 8 956 jäsentä. Tämä on 50,5 % vuosituhannen vaihteen jäsenmäärästä.

Oheinen Kirkon tilastojen (kirkontilastot.fi) tietoihin perustuva taulukko kuvaa kehitystä:

	1999-2004		2005-2009		2010-2014		2015-2019		2020-2024		1999-2024	
	Väh. jäsentä	%	Väh. jäsentä	%	Väh. jäsentä	%	Väh. jäsentä	%	Väh. jäsentä	%	Väh. jäsentä	%
Hyrnsalmi	438	12,9	318	11,0	293	11,7	202	9,6	211	11,3	1735	51,3
Puolanka	475	12,6	314	9,7	318	11,1	244	9,8	222	10,3	1841	48,7
Suomussalmi	1000	9,5	844	9,0	821	9,9	802	11,0	785	12,3	4976	47,1
Yht.	1913		1476		1432		1248		1218		8552	

Taulukko: Ylä-Kainuun seurakuntien jäsenmäärän väheneminen viisivuotiskausittain 1999–2024

Yllä olevassa taulukossa on esitetty jäsenmäärän väheneminen viiden vuoden jaksoissa niin jäsenten lukumääränä kuin prosentteina. Väheneminen viiden vuoden jaksolla on vuosina 1999–2024 Hyrnsalmella ollut keskimäärin 11,3 %,

Puolangalla 10,7 % ja Suomussalmella 10,3 %. Suomussalmella jäsenkato on kiihtynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Kirkon virallisen jäsenennusteen mukaan Hyrynsalmella tulee vuonna 2040 olemaan 1 096 seurakunnan jäsentä, Puolangalla 1 232 ja Suomussalmella 3 594. Yhteensä kolmen seurakunnan alueella arvioidaan kirkon virallisen ennusteen mukaan olevan siis 5 922 seurakunnan jäsentä, mikä merkitsee jäsenmäärän vähenemistä 33,9 % vuoden 2025 tilanteesta. Vuosituhannen vaihteen tilanteeseen verrattuna jäsenmäärä vähenee vuoteen 2040 mennessä 66,6 %.

	Hyryns..	Puolanka	Suomus..
2026	1 579	1 833	5 280
2030	1 427	1 630	4 746
2035	1 251	1 412	4 131
2040	1 096	1 232	3 594

Taulukko: Ylä-Kainuun seurakuntien jäsenennuste 2026, 2030, 2035 ja 2040

Kirkon virallista jäsenennustetta on pidettävä varsin luotettavana, minkä voi todentaa mm. vertaamalla sitä vuosisadan ensimmäisen neljänneksen jäsenkehitykseen. Kun jäsenennusteen laskee seuraaville viisivuotisjaksoilla tällä vuosisadalla tapahtuneen jäsenmäärän vähenemisen keskiarvojen perusteella, saadaan seuraavat tulokset:

Vuosi	11/2025	2030	2035	2040	Väh. % 99-40
Hyrynsalmi	1643	1457	1272	1086	68 %
Puolanka	1897	1683	1468	1254	67 %
Suomussalmi	5454	4838	4221	3605	66 %
Yht.	8994	7978	6961	5945	

Taulukko: Jäsenennuste 2030, 2030, 2035 ja 2040 jäsenkehityksen 1999–2024 perusteella

Keskimääräinen viisivuotiskausittainen väheneminen on ennusteen mukaan runsaat 10–11 %. Suomussalmen seurakunnan jäsenmäärän ennustetaan laskevan 3 600 jäseneseen (vuoden 2025 jäsenmäärä 5 454). Puolangan seurakunnan jäsenmäärän ennuste vuodelle 2040 on runsaat 1 200 jäsentä (vuoden 2025 jäsenmäärä 1 897). Hyrynsalmen seurakunnan jäsenmäärän ennustetaan vuonna 2040 olevan 1 100 jäsentä, mikä tekee siitä jäsenmäärältään pienimmän (vuoden 2025 jäsenmäärä 1 543). Yhteensä näiden kolmen seurakunnan jäsenmäärän ennustetaan olevan runsaat 5 900 henkilöä vuonna 2040. Tämä on varsin tarkkaan saman verran kuin Suomussalmen seurakunnan jäsenmäärä oli vuonna 2020.

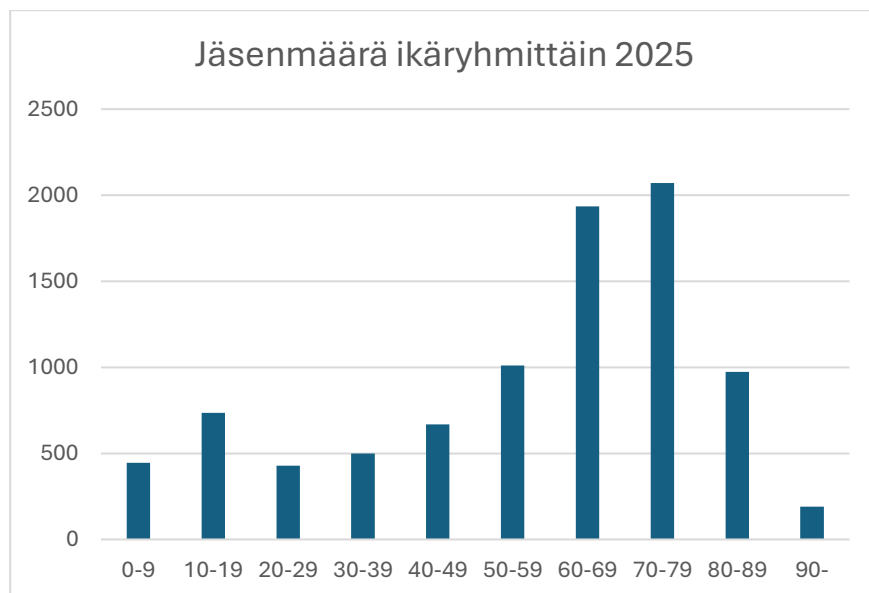
3.2. Jäsenistön ikärakenne

Jäsenmäärän kehitys on suoraan kytköksissä seurakuntien ikärakenteeseen, joka painottuu hyvin vahvasti vanhoihin ikäluokkiin. Suuret ikäluokat (erityisesti 70–79-

vuotiaat) muodostavat tällä hetkellä seurakuntien rungon: Suomussalmella tässä ryhmässä on 1 253 jäsentä, Puolangalla 429 ja Hyrynsalmella 394.

Samaan aikaan nuorten aikuisten (20–29-vuotiaat) määrä on hyvin pieni: esimerkiksi Hyrynsalmella se käsittää vain 72 henkilöä ja Puolangalla 87 henkilöä. Tämä vähäinen nuorten aikuisten määrä tarkoittaa vähemmän uusia perheitä ja kastettuja lapsia, mikä selittää jäsenmäärän ennustettua jatkuvaa laskua.

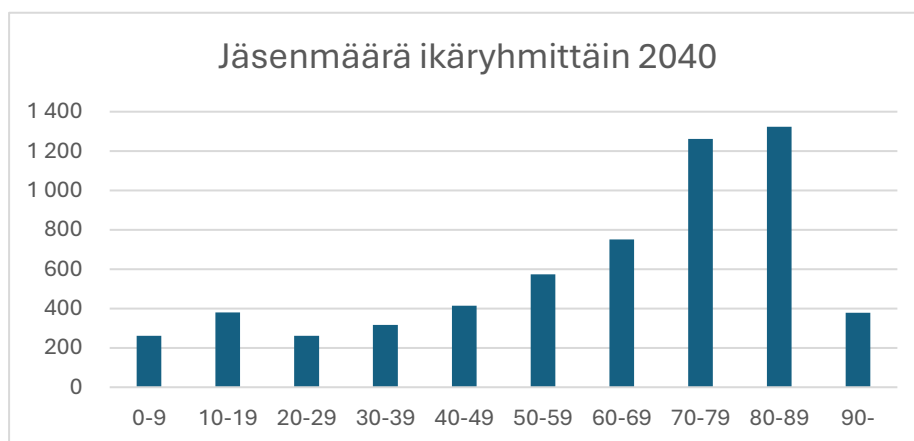
Kun Ylä-Kainuun seurakuntiin kastettiin vuonna 1999 yhteensä 150 jäsentä, vuonna 2023 kastettiin vain 36. Hautaansiunaamisia oli vuonna 1999 yhteensä 205, ja vuonna 2024 niitä oli 230. Kasteiden määrä on siis romahtanut, kun hautaansiunaamisten määrä on hieman noussut. Seurakunnan jäseniä on kuollut 4 ½ kertaa enemmän kuin uusia on kastettu. Viime vuoden lukujen valossa kehitys kiihtyy.

Kaavio: Ylä-Kainuun seurakuntien jäsenmäärä ikäryhmittäin 2025

Seurakuntien jäsenkehitys on voimakkaasti laskeva, ja erityisesti Suomussalmella vähenemismuutos on kiihtynyt lähes viidellä prosenttiyksiköllä historiatietoihin verrattuna. Koska suuret ikäluokat siirtyvät vanhimpiin ikäryhmiin ja nuorten ikäluokat ovat pieniä, jäsenmäärän kehitystä hallitsee luonnollinen poistuma. Kun suurin ikäryhmä vuonna 2025 olivat 70–79-vuotiaat, suurimmaksi ikäryhmäksi vuonna 2040 muodostuvat 80–89-vuotiaat.

Ohessa on kuvattu Ylä-Kainuun seurakuntien jäsenmääräennuste ikäryhmittäin vuonna 2040. Kyse on kirkon virallisesta ennusteesta.

Kaavio: Ylä-Kainuun seurakuntien jäsenmääräennuste ikäryhmittäin vuonna 2040

Oma merkittävä vaikutuksensa seurakuntien jäsenmäärään on kastettujen määrän romahtamisella viime vuosina. Kastettujen ja kuolleiden suhde on muuttunut hyvin epäsuotuisaksi, mikä käy ilmi oheisesta taulukosta.

	Kastetut	Kuolleet	Erotus
Hyrnsalmi	9	40	-31
Puolanka	6	55	-49
Suomussalmi	13	113	-100
Yhteensä	28	208	-180

Taulukko: Kastettujen ja kuolleiden suhde 2025

Kastettujen määrän romahtaminen tarkoittaa, että jäsenennuste vuodelle 2040 saattaa olla vahvan optimistinen alle 15-vuotiaiden osalta. Kuolleisuuden säilyminen samalla tasolla tai lievä kasvaminen yhdistettynä kastettujen määrän vähäisyyteen ovat jäsenmäärän voimakkaan vähenemisen juurisyy.

3.3. Yhteenveto jäsenkehityksestä

Seurakuntien jäsenkehitys on voimakkaasti laskeva, ja erityisesti Suomussalmella vähenemismuutos on viimeisten viiden vuoden aikana ollut lähes viisi prosenttiyksikköä voimakkaampaa kuin vuosisadan alussa. Kehitys jatkuu samaan suuntaan: Suuret ikäluokat siirtyvät vanhimpiin ikäryhmiin, nuorten ikäluokat ovat pieniä ja kastettuja on niukasti. Nuorista aikuisista suuri osa muuttaa kasvukeskuksiin.

Seurakuntien jäsenmäärän väheneminen puoleen vuodesta 1999 nykyhetkeen ja kolmanneksella nykyhetkestä vuoteen 2040 vaikuttaa perusteita myöten niin seurakuntien toimintaan, talouteen, hallintoon kuin seurakuntarakenteeseenkin.

Jäsenmäärän väheneminen alle 2 000:een on kriisiytyvän seurakunnan tunnusmerkki. Hyrnsalmen ja Puolangan seurakuntien jäsenmäärä on selkeästi alle tuon rajan. Seurakunnan jäsenmäärän ei ole vähentynyt viiden vuoden

jaksossa yli 15 %:lla Ylä-Kainuun seurakunnissa. Kastettujen ja kuolleiden määrän epäsuhta saattaa muuttaa tilannetta jo seuraavien viiden vuoden aikana.

Jäsenkehitys vaatii määrätietoisia ja pikaisia toimia, jotta seurakunnallinen toiminta voi olla elinvoimaista Ylä-Kainuussa myös jatkossa.

4. Henkilöstö

Kirkkohallituksen ohjeistus nimeää kriisiytyvän seurakunnan tunnusmerkiksi *henkilöstömenojen osuuden kasvamisen toimintakuluista kolmena peräkkäisenä vuotena*.

Hyrnsalmen seurakunnan palveluksessa oli toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen mukaan vuoden 2024 lopussa kuusi henkilöä, joista kolme oli seurakunnallisessa toiminnassa: kirkkoherra, kanttori ja diakoniaviranhaltija. Muut työntekijät olivat hallinto-, hautausmaa- ja kiinteistötehtävissä. Moni työntekijä ja viranhaltija on vaihtunut huomattavan tiheään. Sijaisten saamisessa on esiintynyt haasteita. Hyrnsalmi ostaa talouspäällikön palvelut Paltamon seurakunnalta.

Puolangan seurakunnan palveluksessa oli vuonna 2024 yhdeksän henkilöä, joista seurakunnallisessa toiminnassa neljä: kirkkoherra, kanttori, diakoniaviranhaltija ja nuorisotyönohjaaja. Puolangan seurakunnassa on nykyisellään kuusi virkaa. Nämä ovat edellä mainittujen lisäksi talouspäällikön ja seurakuntamestarin virat. Virat ovat kokoaikaisia ja niissä on viranhaltijat. Toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa on osa-aikainen siivooja sekä tarvittaessa töihin kutsuttavat haudankaivaja. Kesäaikana seurakuntaan palkataan kausityöntekijöitä. He työskentelevät hautausmaatyöntekijöinä ja leirityöntekijöinä.

Suomussalmen seurakunnan palveluksessa oli vuoden 2024 lopussa yhteensä 18 henkilöä. Heistä seurakunnallisessa toiminnassa oli kymmenen, hallinnossa kolme sekä hautaus- ja kiinteistötoimessa viisi. Osa-aikaisia tai tarvittaessa töihin kutsuttavia työntekijöitä oli musiikissa, nuorisotyössä ja varhaiskasvatuksessa.

Oheisessa taulukossa on jaoteltu seurakuntien työntekijät toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä 2024 käytettyihin tehtäväryhmiin. Siinä on otettu huomioon Puolangan osalta useampi työntekijä, joiden kanssa on pysyvä sopimus mutta jotka tekevät osin huomattavan vähäistä työaikaa tai jotka kutsutaan töihin tarvittaessa. Kuuden vakinaisen lisäksi taulukossa on 1,5 henkilön laskennallinen työpanos edellä mainitun neljän sijaan.

	Hallinto	Seurakunnallinen toiminta	Hautaus- ja kiinteistötoimi	Yhteensä
Hyrnsalmi	2	3	1	6
Puolanka	1	4	2,5	7,5
Suomussalmi	3	10	5	18
Yhteensä	6	17	10	31,5

Taulukko: Ylä-Kainuun seurakuntien henkilöstöjakauma 2024

Kirkon tilastojen mukaan vuoden 2025 lopussa seurakunnissa oli työvoimaa yhteensä 40 henkeä. Ero edelliseen taulukkoon johtuu siitä, että mukana ovat kaikki ne henkilöt, jotka on ilmoitettu seurakunnan työntekijöiksi. Mukana on siis myös niitä, joiden työsuhde on osa-aikainen tai jotka kutsutaan töihin tarvittaessa.

	Hyrnsalmi	Puolanka	Suomussalmi	Yhteensä
Papit	1	1	3	5
Kirkkomuusikot	1	1	1	3
Diakoniatyöntekijät	1	1	2	4
Nuorisotyöntekijät		1	3	4
Varhaiskasvatuksen työntekijät	1	1	2	4
Hallinto- ja toimistotyöntekijät	2	1	3	6
Hautausmaatyyöntekijät	1	1	1	3
Kiinteistö- ja kirkonpalvelutyöntekijät	1	4	5	10
Muut työntekijät	1			1
Yhteensä	9	11	20	40

Taulukko: Seurakuntien työntekijät työaloittain vuoden 2025 joulukuussa

Kirkkohallituksen maaliskuussa 2023 antaman ohjeen mukaan henkilöstömenojen osuuden verrattuna toimintakuluihin ei tulisi kasvaa kolmena peräkkäisenä vuonna peräkkäin. Oheisessa taulukossa on kuvattu henkilöstömenojen osuus toimintakuluista vuosina 2023–2025.

	2023	2024	2025
Hyrnsalmi	59	60	60
Puolanka	58	57	58
Suomussalmi	64	63	57

Taulukko: Henkilöstömenojen prosenttiosuus toimintakuluista

Kirkon tilastoista poimittujen lukujen mukaan henkilöstömenojen osuus toimintakuluista ei ole noussut kolmena vuonna peräkkäin yhdessäkään seurakunnassa. Kriisiytyvän seurakunnan tunnusmerkistö ei siis toteudu henkilöstökulujen osalta. Henkilöstökulut ovat kaikkiaan suositusten mukaiset. Hyrnsalmen ja Puolangan seurakuntien henkilöstörakenne on kuitenkin ohut ja siksi kovin haavoittuva.

Yhteenvetona Ylä-Kainuun henkilöstöstä voidaan todeta seuraavaa:

Henkilöstön mitoitus ja henkilöstökulut ovat kussakin seurakunnassa tämänhetkiseen tilanteeseen tarkoituksenmukaiset. Seurakunnissa on keskimäärin 273 jäsentä kutakin työntekijää kohti, ja henkilöstökulut ovat keskimäärin 204 euroa jäsentä kohti. Tämä luku on Hyrynsalmella 218 euroa, Puolangalla 208 ja Suomussalmella 199 euroa. On yleistä, että pienen seurakunnan luku on suurta isompi.

Terveessä seurakuntataloudessa henkilöstökulujen ei tule kasvaa. Tämä tarkoittaa, että henkilöstöä tulee olla tulevaisuudessa samassa suhteessa jäsenmäärään ja budjettiin nähden. Näin Ylä-Kainuussa seurakunnan palveluksessa olisi vuonna 2030 yhteensä 29 työntekijää (vuoden 2025 lopussa 33), vuonna 2035 työntekijöitä olisi 26 ja vuonna 2040 yhteensä 22. Seurakuntakohtaisesti henkilöstömäärät olisivat oheisen taulukon mukaiset, jos työntekijöiden ja jäsenmäärän välinen suhde säilyy samana kuin nyt. Luvut on pyöristetty kokonaisluvuiksi, eikä tässä taulukossa ole muutettu Puolangan osalta osa-aikaisten tai nollatuntisopimuksella olevien työntekijöiden lukua yhdeksästä seitsemään ja puoleen.

	11/2025	2030	2035	2040
Hyrynsalmi	6	5	5	4
Puolanka	9	8	7	6
Suomussalmi	18	16	14	12
Yhteensä	33	29	26	22

Taulukko: Henkilöstömäärä seurakunnittain/paikkakunnittain vuosina 2025, 2030, 2035 ja 2040 nykyistä mitoitusta soveltaen

Kullakin viisivuotiskaudella henkilöstö vähenee neljällä. Tämä merkitsee pienimpien paikkakuntien osalta seurakunnallisen toiminnan merkittävää alasajoa, jos leikkaukset kohdistuvat varsinaista seurakuntatyötä tekeviin työntekijöihin. Puolangan osalta kustakin luvusta tulee vähentää 1,5 työntekijää, jotta saadaan henkilöstökulujen kannalta oikeampi luku.

5. Palvelut

Seurakuntien asiointipalvelujen piiriin kuuluvat mm. virkatodistuksiin, avioliiton esteiden tutkintaan, kirkkoon liittymiseen ja hautaustoimeen liittyvät asiat. Niistä virkatodistuksiin ja avioliiton esteiden tutkintaan liittyvät asiat on hoidettu vuoden 2019 alusta lukien Kuopion aluekeskusrekisterissä. Aluekeskusrekisteri tarjoaa lisäksi opastusta kastetta, avioliiton esteiden tutkintaa, lapsen nimen valintaa, puolisoiden sukunimen valintaa ja kirkkoon liittymistä koskevissa kysymyksissä. Asiointi ei edellytä matkustamista paikan päälle, vaan asiakkaita palvellaan myös

puhelimitse ja sähköpostin välityksellä. Virkatodistus- ja sukuselvitystilaukset ja avioliiton esteiden tutkinnan voi laittaa vireille sähköisessä palvelussa.

Kirkkoon liittymistä varten on tarjolla valtakunnallinen verkkopalvelu *liitykirkkoon.fi*.

Kussakin selvityksen piiriin kuuluvassa seurakunnassa on oma, edelleen kirkkoherranvirastoksi kutsuttava seurakuntatoimistonsa. Alla on kunkin seurakunnan omien verkkosivujen antamat tiedot kirkkoherranviraston palveluista ja aukioloajoista:

Hyrynsalmen seurakunnan kirkkoherranvirasto on avoinna maanantaista keskiviikkoon klo 9–12. Se palvelee seurakuntalaisia kasteeseen, vihkimiseen ja hautausjärjestelyihin liittyvissä asioissa sekä papin ja seurakuntasalin varaamisessa.

Puolangan seurakunnan kirkkoherranvirasto on avoinna maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 9–12 sekä muina aikoina sopimuksen mukaan. Se palvelee hautajaisjärjestelyissä, muissa kirkollisiin toimituksiin sekä tilojen vuokraamiseen liittyvissä asioissa.

Suomussalmen seurakunnan kirkkoherranvirasto on avoinna maanantaista torstaihin klo 9–14. Se palvelee kirkollisiin toimituksiin, kotikäynteihin, hautapaikkoihin, hautojen hoitoon ja tilavarauksiin liittyvissä asioissa. Info ja asiointi -sivulla korostetaan, että kirkkoherranvirastossa ollaan seurakuntalaista varten ja rohkaistaan tulemaan käymään.

Yhteenvetona voi todeta, että seurakunnat palvelevat jäseniään tarkoituksenmukaisella tavalla ja voimavarojensa mukaan. Henkilöresurssi määrittelee seurakuntatoimiston aukioloajat. Niiden voidaan katsoa palvelevan riittävällä tavalla seurakuntalaisten tarpeita. Puolanka ja Suomussalmi rohkaisevat lisäksi olemaan yhteydessä tarpeen mukaan, ja sivuilta henkii palvelualltius.

6. Hallinto

Kirkkohallituksen ohje *Kriisiytyvän seurakunnan mittarit* kuvaa seurakunnan hallintoon liittyviä tunnusmerkkejä seuraavasti:

Seurakunnan hallinto ja viranomaistoiminta

- *Toimielinten kokoonpanoon ja toimivuuteen liittyvät ongelmat*
- *Hallintomenettelyn puutteellisuudet*

Johtaminen seurakunnassa

- *Johtamisen heikkoudet*

- *Johtamista tukevat strategiset linjaukset, kuten toimintasuunnitelma, seurakunnan strategia/toimintalinjaus/missio/visio, kiinteistöstrategia, henkilöstösuunnitelma, koulutussuunnitelma tai valmiussuunnitelma puuttuvat*
- *Puuttumattomuus seurakunnan operatiivisessa johtamisessa esiintyviin pitkäaikaisiin ongelmiin*
- *Haluttomuus yhteistyöhön lähiseurakuntien, rovastikunnan muiden seurakuntien ja/tai tuomiokapitulin kanssa*

Kussakin selvityksen piiriin kuuluvassa seurakunnissa ovat hallintoeliminä kirkkovaltuusto ja kirkkoneuvosto.

Hyrnsalmen seurakunnan hallintoelimet ovat kirkkovaltuusto ja kirkkoneuvosto. Kirkkovaltuusto valittiin sopuvaalilla vuonna 2022, ja siinä on puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi yhdeksän jäsentä. Kirkkoneuvostoon kuuluu puheenjohtajana toimivan kirkkoherran lisäksi kuusi jäsentä. Kirkkoneuvoston kokoonpanon yhteydessä on mainittu myös kirkkovaltuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, joilla on läsnäolo- ja puheoikeus. Seurakunnan verkkosivulla muistutetaan seurakuntalaista tämän vaikutusmahdollisuuksista äänestää vaaleissa ja tekemällä aloitteita.

Hallintoelinten toiminta ja henki ovat kuluva vaalikauden alun haasteiden jälkeen normalisoituneet. Keskeisin syy tähän on ollut puheenjohtajana toimivan kirkkoherran viran vakinainen täyttäminen.

Seurakunnan vuonna 2020 käyttöön otettu strategia on laadittu kokonaiskirkon vuoteen 2020 päättyneen strategian sekä kirkon maaseutustrategian pohjalta. Asiakirjassa kuvataan Kainuun alueen seurakuntien yhteistyöhankkeita ja tehtyjä selvityksen viime vuosikymmeneltä. Mukana ovat myös kuvaus strategian teologisista perusteista sekä suunnitelma strategian toimeenpanosta. Varsinainen strategia sisältää klassisesti mission, vision ja arvot sekä strategiset suuntaviivat ja seurantaan liittyvät toimet.

Strategiakausi päättyi vuodenvaihteessa. Kuluva vuoden toimintasuunnitelmasta on luettavissa strategisia ajatuksia, mutta uutta strategiaa ei ole. Seurakunnan verkkosivuilla on edelleen nähtävissä vanha strategia.

Seurakunnan hallintoa on hoidettu haastavissa olosuhteissa (henkilöstövaihdokset, taloudellinen tilanne) asianmukaisesti. Sopuvaalien järjestäminen viestii haasteista seurakunnallisen demokratian toteutumisessa.

Puolangan seurakunnan kirkkovaltuustossa on puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi 11 jäsentä. Kirkkoneuvostossa on puheenjohtajana

toimivan kirkkoherran sekä varapuheenjohtajan lisäksi viisi jäsentä. Seurakunnassa toimii lisäksi diakoniatyön ja lähetystyön johtokunnat. Kummassakin toimii puheenjohtajan lisäksi neljä jäsentä, ja kaksi työntekijää osallistuu kummankin työskentelyyn. Diakoniatyön johtokunta päättää mm. diakonia-avustusten jakamisesta, ja lähetystyön johtokunnan vastuut ovat pääosin toiminnallisia.

Seurakunnassa toimii lisäksi kaksi vastuuryhmää, joiden vastuualueet ovat lapsi- ja nuorisotyö sekä aikuistyö ja musiikkityö. Kummassakin toimii kahdesta kolmeen seurakuntalaista sekä ko. työalan työntekijöitä. Vastuuryhmien tehtävä on tukea toimintaa. Ne eivät ole virallisia, hallinnollisia elimiä.

Seurakunnan hallintoa on hoidettu moitteettomasti.

Suomussalmen seurakunnassa virallisia hallintoelimiä ovat kirkkovaltuusto ja kirkkoneuvosto. Kirkkovaltuustoon kuuluu 19 jäsentä. Se valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Sihteerinä toimii talouspäällikkö. Kirkkoneuvostoon puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi viisi jäsentä.

Seurakunnassa toimii kirkkovaltuuston ja kirkkoneuvoston lisäksi kolme vastuuryhmää, joiden vastuualueina ovat varhaiskasvatus ja perhetoiminta, nuorisotyö ja diakoniatyö. Vastuuryhmät toimivat kirkkoneuvoston alaisuudessa, ja se on nimennyt niihin yhden edustajansa kuhunkin. Vastuuryhmän tehtävä on tukea toimintaa. Se ei ole virallinen, hallinnollinen elin.

Suomussalmen seurakunnan strateginen suunnittelu on hoidettu mallikelpoisesti, ja strategiset asiakirjat on laadittu asianmukaisesti. Seurakunnan toiminta-, kiinteistö- ja henkilöstöstrategiat päivitetään tämän vuoden aikana.

Seurakunnan hallintoa on hoidettu moitteettomasti.

Yhteenvetona voi todeta, että kuuluvien seurakuntien hallinto on hoidettu asianmukaisesti. On yhtäältä hallinnon ja toisaalta viestinnän puute, että tietoja seurakunnan strategiasta ei vaivatta löydy niiden verkkosivuilta. Strategiaprosessin osallistavuus ja avoimuus on jatkossa hyvä varmistaa.

7. Talous

Seurakuntien taloutta on arvioitu seurakuntien toimintakertomusten ja tilinpäätösten, talousarvioiden ja toimintasuunnitelmien, hallinnon ja toiminnan tarkastajien lausuntojen sekä kirkon tilastopalvelun tietojen valossa. Lisäksi tukena on käytetty tarpeen mukaan muita asiakirjoja, kuten metsänhoitosuunnitelmaa ja arviota metsäomaisuuden arvosta. Kirkkoherroja ja taloudesta vastaavia viranhaltijoita on niin ikään kuultu.

Ylä-Kainuun seurakuntien talouteen vaikuttaa eniten jäsenmäärän väheneminen ja ikääntyminen. Maailmanlaajuinen epävarmuus ja levottomuus sekä valtion rajut säästötoimet ovat niin ikään vaikuttaneet ja tulevat vaikuttamaan voimakkaasti. Tämä näkyy mm. tarpeena korottaa hautausmaksuja, kun valtionrahoitus ei kata toimialan kuluja.

7.1. Talouden ohjeistus

Kirkkohallituksen 19.3.2024 antama ohje *Kriisiytyvän seurakunnan mittarit* kuvaa talouteen liittyviä seikkoja, joiden esiintyessä tuomiokapitulit tulee aktivoitua seurakuntien muutosprosessien vireille saattamisessa. Ne on kuvattu seuraavassa:

- 1) **Tilikauden tulos** on ilman kertaluonteisia eriä negatiivinen kahtena peräkkäisenä vuotena tai kirkollisveroprosentti on 2,0 (tai korkeampi).
 - Kertaluonteisia tuottoja syntyy esimerkiksi kiinteistöjen myynnistä, joiden tasearvo on huomattavasti reaaliarvoa matalampi, jolloin saatu voitto on lähinnä kirjanpidollista eikä todellisuudessa edesauta seurakunnan talouden vahvistamista.
 - Keskusrahastosta saadut avustukset katsotaan kertaluonteisiksi eriksi.
 - Seurakunnilla tulee metsäomaisuuden osalta olla metsänhoitosuunnitelma, jossa on kirjattu puunmyynnin kestävä taso. Seurakunnan toiminnan ei voida katsoa olevan kestävällä pohjalla, jos alijäämän kattamiseksi suoritetaan myyntiä, joka ylittää metsänhoitosuunnitelmassa olevan kestävä tason.
 - Seurakuntien veroprosentin enimmäissuuruudeksi suositellaan 1,9 prosenttia.

- 2) **Seurakunnan taseessa** oleva edellisten tilikausien yli/alijäämä luku on tilinpäätöksen perusteella menossa alijäämäiseksi, eikä sen kattamista seuraavan kolmen vuoden aikana voida laskelmin osoittaa ilman kertaluonteisten erien tai metsänhoitosuunnitelman ylittävän myynnin toteuttamista.
 - Alijäämän kattamiseksi ei ole tehty kestävällä pohjalla olevaa suunnitelmaa.
 - Alijäämän kattaminen kertaluonteisilla tuloilla sellaisten kiinteistöjen tai irtaimen myynnillä, joka on tasearvoltaan selkeästi alle reaaliarvon, ei osoita toiminnan olevan kestävällä pohjalla.

3) **Maksuvalmius** on alle 90 päivää, tai maksuvalmius heikkenee kolmena peräkkäisenä tilikautena.

- *Maksuvalmiuden heikkeneminen alle 90 päivän vaarantaa seurakunnan kyvyn hoitaa velvoitteensa esim. palkanmaksun ja laskujen osalta.*
- *Maksuvalmiuden heikkeneminen vuosittain on merkki siitä, että seurakunnan talous on ajautumassa kriisiin. Yksittäisten vuosien poikkeamat voivat olla perusteltuja mm. investoinneista ja verotilitysten jaksotuksista johtuen. Maksuvalmiuden heikkeneminen useamman vuoden aikana on kuitenkin selvä indikaattori tulossa olevista ongelmista.*

4) **Henkilöstömenojen osuus** toimintakuluista kasvaa kolmena peräkkäisenä vuotena.

- *Henkilöstömenojen osalta kokonaisuudessa on huomioitava kuitenkin esim. luovutettujen kiinteistöjen hoitomenojen väheneminen tai muut seurakunnan kulurakenteeseen vaikuttavat tekijät*

Seuraavassa tarkastellaan selvityksen kohteena olevien seurakuntien taloudellista tilaa Kirkkohallituksen antaman ohjeistuksen kuvaamien puuttumiskynnysten valossa. Tarkasteluajanjaksona toimivat erityisesti vuodet 2023–2025. Otan lisäksi huomioon talouden tulevaisuudennäkymät aina vuoteen 2040 saakka.

Kriteerien mahdollinen toteutuminen on luettavissa suoraan kirkon tilastoista. Nämä luvut on esitelty alempana seurakuntakohtaisesti.

7.2. Hyrynsalmi

Hyrynsalmen seurakunnan veroprosentti oli 1,70 vuonna 2023 ja nousi seuraavana vuonna 0,05 prosenttiyksiköllä. Vuoden 2023 oikaistu tulos oli kirkon tilastojen mukaan 108 659 € ylijäämäinen, mutta lähempi tarkastelu osoittaa luvun olevan virheellinen: Kainuun ELY-keskuksen maksama 214 900 € kertakorvaus suojelumetsästä on kirjattu kokonaisuudessaan tuotoksi. Sitä ole poistettu oikaistusta tuloksesta¹, vaikka kyse oli kertaluonteisesta korvauksesta. Näin ollen vuoden 2023 oikaistu tulos oli todellisuudessa -106 241 €.

Vuoden 2024 tulos oli lievästi alijäämäinen ja vuoden 2025 tulos hieman ylijäämäinen. Kirkon keskusrahaston toiminta-avustusta seurakunta on saanut niin vuonna 2023, 2024 kuin 2025. Vuonna 2025 toiminta-avustus oli 26 353 €.

¹ Oikaistu tulos tarkoittaa lukua, jossa tilikauden tuloksesta on poistettu kertaluonteiset ja taloudellista kuvaa vääristävät erät.

Kun kriisimittarien mukaisesti lasketaan tilikauden tuloksesta pois kertaluontoiset erät (mm. toiminta-avustus), painuvat kolme viimeistä tilikautta selkeästi miinukselle.

Taseen ylijäämä vuonna 2025 oli 244 318 €, ja taseessa oli vuoden 2025 lopussa 1,0 M€. Maksuvalmius on laskenut 206 päivästä vuonna 2023 runsaalla kolmanneksella 133 päivään vuonna 2025. Tämä selittyy suojellusta metsästä vuonna 2023 saadun korvauksen hupenemisella. Maksuvalmius uhkaa pian painua alle 90 päivän kriisirajan.

Henkilöstökulujen osuus nousi kolmena vuonna peräkkäin 2022–2024, mutta se on pysynyt kaksi viimeksi kulunutta vuotta 60 prosentissa toimintakuluista.

Hyrnsalmen seurakunnalla on metsäomaisuutta 754 ha metsämaata, jonka tasearvo (2024) on 185 217 €. Metsänhoitosuunnitelma on 10 vuotta vanha, ja uuden suunnitelman tekeminen on ajankohtaista. Vanhaa suunnitelmaa on päivitetty laskennallisesti, mutta kaikkia suunnitelmakaudella tehtyjä töitä siihen ei välttämättä ole kirjattu. Metsää on hoidettu vastuullisesti, eikä etupainotteisia hakkuita ole saatavilla olevien tietojen perustella tehty. Metsätalouden tulot ovat vuosina 2021–2026 (pois lukien vuosi 2023, jolloin suojelupäätöksestä saatiin kertakorvaus) olleet keskimäärin 55 823 € vuodessa. Metsänhoitoyhdistyksen edustajan arvion mukaan metsistä voi kestäväällä tavalla saada vuotuista tuottoa hieman tuota vähemmän. Uusia leimikoita on suunnitteilla, ja yhteistyö metsänhoitoyhdistyksen kanssa jatkuu.

Hyrnsalmen seurakunnan toimitiloja ovat kirkko, seurakuntakeskus ja Pikku pappila.

Vuonna 1796 rakennettu kirkko on kulttuurihistoriallisesti erittäin arvokas. Vuonna 2026 kirkon paanukatto tullaan kunnostamaan ja tervaamaan. Samalla korjataan sadevesijärjestelmää. Kustannusarvio liikkuu noin 300 000 eurossa, johon toivotaan saatavan 70 prosentin avustus kirkkohallituksesta. Lähivuosina ovat ajankohtaisia kirkon maalaus ja aidan uusiminen.

Seurakuntakeskuksessa on kirkkosali, seurakuntasali, työntekijöiden toimistotilat ja työhuoneet sekä kirkkoherranvirasto. Pikkupappilassa on toimitilat päivä- ja puuhakerhoille sekä partiolaisille.

HYRYNSALMI	2025	2024	2023
Veroprosentti	1,75	1,75	1,70
Oikaistu tulos €	-100 310	-12 785	-106 241
Taseen yli-/alijäämä yht. €	244 318	254 874	120 943
Rahavarojen riittävyys päivää	133	196	206
Henkilöstökulujen osuus toimintakuluista %	60	60	59

Taulukko: Hyrnsalmen seurakunnan talouden kriisimittarit 2023–2025. Vuoden 2023 oikaistussa tuloksessa (*kursiivilla*) otettu huomioon metsänsuojelusta saatu kertakorvaus.

Kriisiytyvän seurakunnan taloutta koskevista mittareista toteutuu selkeästi tilikauden tulosta koskeva kriteeri. Se on ollut miinuksella neljänä vuonna peräkkäin, eikä tilanne seurakunnan oman arvion mukaan tule korjaantumaan omin toimin. Oireellista on myös se, ettei poistoja ole voitu tehdä täysimääräisesti: Vuoden 2025 rahoituslaskelmassa tulorahoituksen vuosikate on 49 750 € miinuksella, kun se vuoden 2023 kertakorvauksen myötä oli 156 272 plussalla. Tuore luku tarkoittaa, että seurakunnalla ei ole kykyä investointeihin eikä täysimääräisiin poistoihin ilman, että käytetään kassavaroja, otetaan lainaa tai myydään omaisuutta. Kun vuoden 2025 tappio ja seurakunnan saama toiminta-avustus lasketaan yhteen, seurakunnalla olisi nollatuloksen saavuttaakseen tullut olla yli 400 jäsentä enemmän kuin oli. Seurakunta käytti vuonna 2025 noin neljänneksen enemmän varoja, kuin niitä oli omasta takaa. Hyrynsalmen talouden tila herättää hyvin vakavaa huolta.

7.3. Puolanka

Puolangan seurakunnan veroprosentti nostettiin vuoden 2023 jälkeen 0,1 prosenttiyksikköä, ja se on nykyisellään 1,75.

Vuoden 2023 ja 2024 sangen tappiollisten vuosien jälkeen Puolangan seurakunnan talous on saatu tasapainoon. Oikaistu tulos on saatu nousemaan 12 149 € plussalle. Verotulot ovat tarkasteluvälillä nousseet hieman, osittain veroprosentin noston vuoksi. Toiminta-avustusta kirkon keskusrahastosta seurakunta on niin vuonna 2024 kuin 2025 saanut runsaat 35 000 €.

Seurakunnalla on metsämaata yhteensä 718 ha, ja metsästä valtaosa on nuorta tai varttunutta kasvatusmetsää. Metsämaan tasearvo on 399 197 €. Uudistuskypsää metsää oli vuoden 2024 lopussa 11,3 %. Metsätuloja viimeisten kolmen vuoden aikana on ollut keskimäärin runsaat 25 000 € vuodessa. Metsänhoitotöiden kustannuksiksi on merkitty vuosia 2025–2029 koskevassa metsänhoitosuunnitelmassa keskimäärin n. 6 500 € vuodessa. Seurakunnan metsiä on hoidettu asianmukaisesti ja suunnitelmallisesti, hakkuut ovat olleet kestäväällä pohjalla. Metsänhoitoyhdistyksen tekemä hakkuusuunnitelma ulottuu vuoteen 2034 saakka.

Puolangan seurakunnan toimitiloja ovat kirkko ja sen yhteydessä oleva seurakuntakeskus, jossa ovat seurakuntasali, neuvotteluhuone ja kerhotila sekä kirkkoherranvirasto ja työntekijöiden toimistot. Lisäksi käytössä on pieni kappeli, jonka yhteydessä sijaitsevat vainajien kylmäsäilytystilat.

Seurakunnan taseen ylijäämä on viime vuoden tilinpäätöksessä 58 461 €, mikä on runsaat 8 000 € enemmän kuin edellisenä vuonna. Taseen loppusumma oli vuonna 2024 runsaat 1,5 M€. Suunnitelman mukaiset poistot on pystytty tekemään.

Kriisiytyvän seurakunnan tunnusmerkeistä talouden osalta ei täyty mikään: veroprosentti on viimeisimmät kaksi vuotta ollut 1,75, oikaistu tulos on viime vuoden osalta positiivinen, taseen ylijäämä on kasvanut, rahavarat riittävät 292 päiväksi, ja henkilöstökulujen osuus toimintakuluista on ollut viime vuosina vakaasti 57–58 %.

PUOLANKA	2025	2024	2023
Veroprosentti	1,75	1,75	1,65
Oikaistu tulos €	12 149	-34 177	-67 603
Taseen yli/alijäämä yht. €	58 461	50 823	94 108
Rahavarojen riittävyys päivää	292	354	328
Henkilöstökulujen osuus toimintakuluista %	57	58	57

Taulukko: Puolangan seurakunnan talouden kriisimittarit 2023–2025

Puolangan seurakunnan taloutta on hoidettu hyvin, ja tällä hetkellä talous on tasapainossa. Seurakunnan oman arvion mukaan talous on tiukkenemassa lähivuosina.

7.4. Suomussalmi

Suomussalmen seurakunnan veroprosentti on vuoden 2025 1,70. Siinä on nousua edellisistä vuosista 0,05 prosenttiyksikköä. Seurakunnan oikaistu tulos on useampana viime vuonna ollut tappiollinen, mikä selittyy suurten korjausinvestointien rahoittamisella kassavaroista.

Suomussalmen seurakunnalla on metsiä yhteensä 2 179 hehtaaria, ja niiden tasearvo on 396 589 €. Metsistä kertynyt vuotuinen tulo on vuosina 2021–2025 ollut keskimäärin n. 133 000 € vuodessa. Metsää on hoidettu suunnitelmallisesti ja kestäväällä tavalla, ja metsien hoidosta on vastannut metsänhoitoyhdistys. Uusi metsänhoitosuunnitelma valmistuu tämän vuoden aikana.

Suomussalmen seurakunnalla on työn alla uusi kiinteistöstrategia, samalla kun henkilöstö- ja toimintastrategiaa päivitetään. Nykyinen kiinteistöstrategiakausi päättyy tämän vuoden lopussa. Rakennettuja kiinteistöjä oli päättyvän kiinteistöstrategiakauden alkaessa 2021 kahdeksan, joista Ämmänsaaren kirkko-seurakuntakeskus on seurakunnan toiminnan kannalta keskeisin. Siinä ovat seurakuntasali, kokoushuone, kirkkoherranvirasto ja työntekijöiden toimistoja sekä nuorisotilat. Muita strategiassa lueteltuja kiinteistöjä ovat Suomussalmen kirkko seurakuntasaleineen, Näljängän ja Vuokin kirkot, siunauskappeli, Roinilan leirikeskus sekä Valkeisen seurakuntakoti. Strategian mukaan seurakunta on arvioinut kiinteistöjen kunnon ja korjaustarpeet, kartoittanut seurakunnan päätehtävän toteutumisen kannalta niiden käyttötarpeen ja luopunut tai

luopumassa useista kiinteistöistä: strategiakaudella Näljängän kirkko on myyty, Ruhtinansalmen kirkko on käyttökiellossa, ja siitä on tehty purkupäätös. Vuokin kirkko on lahjoitettu Rajaseutukirkko ry:lle. Valkeisen seurakuntakodin myynti tulee kirkkoneuvoston käsittelyyn toukokuun alussa. Seurakunnan käyttöön jäävät Ämmänsaaren kirkko ja seurakuntatalo, Suomussalmen kirkko, siunauskappeli sekä Roinilan leirikeskus.

Ämmänsaaren kirkko ja seurakuntatalo on rakennettu kolmessa osassa vuosina 1967–1984. Viimeisin peruskorjaus on vuodelta 1996, sen jälkeen rakennus on maalattu 2009 ja katto uusittu 2012. Kiinteistöstrategiakaudella seurakuntasalin sokkeleista on löytynyt jonkin verran mikrobikasvustoa, jonka syynä lienevät rakennevirheet. Tulevana kesänä ne korjataan.

Suomussalmen vuonna 1950 rakennettu kirkko on kulttuurihistoriallinen kohde. Viime vuoden aikana sen kunto kartoitettiin, ja korjauksia on tehty: Ikkunat, lukitus ja äänentoisto uusittiin, tänä vuonna vaihdetaan ulko-ovet. Investoinnit rahoitettiin käyttövaroista, mikä näkyy viime vuoden tuloksessa.

Seurakunta on määrätietoisesti pyrkinyt eroon vajaakäyttöisistä kiinteistöistä, joiden ylläpitokustannukset ovat olleet omiaan kiinteistöstrategian sanoja lainaten ”vaarantamaan seurakunnan varsinaisen toiminnan rahoitusta”.

Seurakunnan talouden kriisimittareista toteutuu oikaistun tuloksen jääminen miinukselle kahtena viimeisimpänä vuonna peräkkäin. Tarkkaa kuvaa talouden tilasta on vaikea hahmottaa seurakunnan pelkän oikaistun tuloksen perusteella, koska suuriakin investointeja on rahoitettu suoraan kassasta. Seurakunnan maksuvalmiutta kuvaava rahavarojen riittävyys on pysynyt hyvin vakaasti keskimäärin 360 päivässä, tase on vakaa ja laskettu voimassa olevan ohjeistuksen mukaan. Seurakunta on määrätietoisesti vähentänyt kiinteistömassansa ja säästää siksi jatkossa kiinteistöjen ylläpitokustannuksista huomattavia summia.

SUOMUSSALMI	2025	2024	2023
Veroprosentti	1,70	1,65	1,65
Oikaistu tulos €	-132 893	-33 220	-10 118
Taseen yli-/alijäämä yht. €	234 242	253 805	251 765
Rahavarojen riittävyys päivää	362	364	356
Henkilöstökulujen osuus toimintakuluista %	57	63	64

Taulukko: Suomussalmen seurakunnan talouden kriisimittarit 2023–2025

Suomussalmen seurakunnan taloutta voi kuvata hyvin hoidetuksi ja terveeksi. Verotulojen väheneminen joidenkin vuosien kuluttua on vääjäämätöntä, mutta siihen varaudutaan.

7.5. Yhteenveto

Selvityksen kohteensa olevat seurakunnat ovat taloutensa suhteen hyvin erilaisissa tilanteissa. Yhteistä kaikille on ymmärrys siitä, että tulevat vuodet eivät tule parantamaan taloustilannetta.

Hyrnsalmen seurakunnan taloustilanne herättää suurta huolta. Kriisiytyvän seurakunnan tunnusmerkistö toteutuu neljän peräkkäisen tappiollisen vuoden takia. Oikaistu tulos on kahtena kolmesta viimeisimmästä vuodesta ollut yli 100 000 euroa, joka vastaa kahden ja kolmen työntekijän palkkakuluja ja ylittää seurakuntatalon vuotuiset ylläpitokulut. Seurakunnan taloustilanteeseen ei ole luvassa kohentumista. Ilman merkittäviä menoleikkauksia seurakunnan maksuvalmius uhkaa niin kriisiytyä vuoden sisään.

Puolangan seurakunnan taloutta on hoidettu hyvin, ja tällä hetkellä talous on tasapainossa. Seurakunnan oman arvion mukaan talous on tiukkenemassa lähivuosina.

Suomussalmen tilanne on vakaa: Seurakunnassa on selvästi suurin jäsenmäärä ja näin ollen kirkollisverotuloja. Lisäksi kiinteistöjen määrää on vähennetty määrätietoisesti, mikä on vähentänyt ylläpitokuluja.

Kaikilla kolmella seurakunnalla on merkittävät määrät metsää, jonka pinta-ala ja metsän tuottamat vuotuiset tulot ovat viime vuosina olleet Hyrnsalmella jäsenmäärän suhteutettuina selkeästi suurimmat.

	Hyrnsalmi	Puolanka	Suomussalmi
Metsätulot €	55823	25000	133000
Pinta-ala ha	754	718	2179
Jäsenmäärä 12/2025	1636	1888	5432
Pinta-ala/jäsen	0,46	0,38	0,40
Metsätulot/jäsen	34,12	13,24	24,48

Taulukko: Seurakuntien metsävarat ja metsätulot keskimäärin vuosina 2021–2025. Laskelmasta on jätetty pois Hyrnsalmen vuonna 2023 saama kertakorvaus metsäalueen suojelemisesta.

8. Selvityksen tekeminen

8.1. Selvitystyön aloittaminen

Selvitystyö käynnistyi seurakuntien kirkkoneuvostojen päätöksellä marras- ja joulukuun taitteessa 2025 (Suomussalmi 27.11, Puolanka 1.12, Hyrnsalmi 10.12.).

Jos tarjousvaiheessa 22.10. oli yhteisessä palaverissa alustavasti kaavailtu työn etenevän seuraavasti:

Joulukuu 2025 - Tammikuu 2026

- Teams-tapaaminen seurakuntien operatiivisen johdon kanssa
- Selvityssuunnitelman yksityiskohtainen laatiminen
- Perehtyminen seurakuntien strategioihin, TTS-asiakirjoihin, toimintasuunnitelmiin ja tilinpäätöksiin, metsänhoito- ja investointisuunnitelmiin, jäsentilastoihin ja -ennusteisiin sekä muihin tarpeellisiin asiakirjoihin
- Arvio seurakuntien tilasta ja tulevaisuudennäkymistä
- Seurakuntien edustajien yhteinen info- ja keskustelutilaisuus 31.1.

Helmikuu 2026

- Teams-tapaaminen seurakuntien operatiivisen johdon kanssa
- Kyselyn laatiminen seurakuntien luottamushenkilöille ja työntekijöille
- Kyselyn tulosten analysointi
- Kyselyraportti

Maaliskuu-huhtikuu 2026

- Seurakuntalaiskuulemiset, kolme iltatilaisuutta (konsultti mukana etäyhteydellä, ellei toisin erikseen sovita)
- Henkilöstön kuuleminen (konsultti mukana etäyhteydellä, ellei toisin erikseen sovita)
- Selvityksen laatiminen ja toimenpide-ehdotukset, valmis viim. 30.4.

Selvitystyön yksityiskohtainen suunnitelma hyväksyttiin Teams-palaverissa selvitysseurakuntien kirkkoherrojen ja talouspäälliköiden kanssa 7.12.2025.

Suunnitelma tarkentui henkilöstön kuulemisen osalta siten, että sovittiin työntekijöiden osallistuvan soveltuvin osin seurakuntalaiskuulemisiin.

Työ lähti liikkeelle perehtymisellä seurakuntien tilaan niiden omien asiakirjojen avulla. Lähdeaineistona olivat luottamuselinten pöytäkirjat, toimintasuunnitelmat ja talousarviot, toimintakertomuksen ja tilinpäätökset, eri strategiset asiakirjat, muistiot selvitystä edeltäneistä vaiheista, metsänhoitosuunnitelmat sekä kirkkohallitukset eri ohjeet.

Luottamushenkilötapaamisessa Puolangalla 31.1. seurakuntien luottamushenkilöjohto kertoi kunkin seurakunnan tilasta, selvittäjä esitteli selvityksen sen hetken tulokset ja kertoi helmikuussa toteutettavasta kyselystä. Lisäksi visioitiin ryhmissä sitä, miltä seurakunnallinen toiminta voisi näyttää Ylä-Kainuussa vuonna 2040. (Liite 1)

8.2. Kysely ja sen tulokset

Kyselyn toteuttaminen

Hyrnsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakuntien luottamushenkilöt ja työntekijät saivat helmikuussa vastata kyselyyn, jonka tarkoituksena oli kartoittaa vastaajien näkemyksiä seurakuntien tulevaisuuden suunnasta. Kysely liittyi seurakuntien tilaamaan tulevaisuusselvitykseen, ja se oli avoinna 14.-28.2.2016.

Kysely lähetettiin 79 vastaajalle, joista 65 vastasi. Muistutusviesti lähti neljä päivää ennen kyselyn sulkeutumista niille, jotka eivät olleet vielä vastanneet. Kahdelta vastaaminen jäi kesken. Neljällä luottamushenkilöllä ei ollut sähköpostiosoitetta. Vastausprosentiksi muodostui 82 %, mikä tuotti luotettavan ja edustavan tuloksen. Vastaajan taustatiedoissa kysyttiin vastaajan seurakuntaa ja roolia siinä (luottamushenkilö, työntekijä). Jokaiseen ryhmään kertyi riittävästi tuloksia, jotta vastaajaryhmien keskinäinen vertailu oli mahdollista vastaajan anonymiteetin vaarantumatta.

Yksi vapaa vastaus sisälsi henkilöön kohdistuvaa arviointia, joka oli hyvän tavan ja yksityisyydensuojan vuoksi jätettävä pois kyselyn raportista.

Kyselytulosten analyysi pohjautuu 65 vastaajan aineistoon. Vastaajista 40 oli luottamushenkilöitä ja 25 työntekijöitä. Vastaajista noin neljännes edusti Hyrynsalmen, noin neljännes Puolangan ja noin puolet Suomussalmen seurakuntaa.

Kyselylomake sekä kyselyn tulokset ovat liitteenä sekä kokonaisuutena että vastausryhmittäin.

Kyselytulokset

Kyselyn tulosten analyysi pohjautuu kuuden vastaajaryhmän (Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakuntien luottamushenkilöt ja työntekijät) numeraalisiin vastauksiin sekä avoimiin vastauksiin, joita on peilattu lukuihin syvemmän ymmärryksen saamiseksi.

I Yleiset asenteet ja seurakuntien nykytila

Kaikissa vastaajaryhmissä vallitsee vahva yksimielisyys siitä, että voimavaroja on suunnattava hallinnon sijasta toimintaan (kaikkien keskiarvo 4,4 kun korkein mahdollinen arvosana oli 5). Samoin tarve turvata tarkoituksenmukaiset toimitilat kullakin paikkakunnalla on erittäin korkea (keskiarvo 4,6).

Pienten seurakuntien (Hyrynsalmi ja Puolanka) vastaajat ovat Suomussalmea valmiimpia liittoksiin. Erityisesti Hyrynsalmen ja Puolangan työntekijät pitävät pienen seurakunnan liittymistä toiseen välttämättömänä (keskiarvot 4,6 ja 4,0). Suomussalmen työntekijät ovat kaikkein varauksellisimpia: heidän valmiutensa siihen, että Suomussalmi liittyisi yhteen pienempien kanssa, on selvästi matalin (keskiarvo 2,6).

Vastaajista 85 % on sitä mieltä, että seurakunnallisen toiminnan turvaamiseksi pienten seurakuntien tulee olla valmiita liittymään toisen kanssa, mutta Suomussalmen liittymistä pienten kanssa samalla perusteella kannattaa vain 66 %. Suomussalmen liitosta pienempien kanssa pitää tärkeänä puolankalaisista jokainen sekä hyrynsalmelaista jokainen työntekijä ja kolme neljästä

luottamushenkilöstä. Suomussalmen luottamushenkilöistä suuremman seurakunnan vastuun pienempienkin alueella tehtävän seurakunnallisen toiminnan turvaamiseksi näkee tärkeäksi 70 %, mutta työntekijöistä vain 28 %. Liitoksen toiminnan turvaamiseksi torjuu puolet työntekijöistä, 22 % ei osaa tai halua lausua kantaansa. Ero Suomussalmen luottamushenkilöiden ja työntekijöiden näkemyksen välillä on poikkeuksellisen suuri.

Selvityksen tekemistä pidetään yleisesti erittäin tarpeellisena (4,4), eikä se tullut vastaajille suurena yllätyksenä (1,9).

Avoimissa vastauksissa toistuu "raaka todellisuus": väki vähenee ja jäsenmäärä laskee, minkä vuoksi asioille on pakko tehdä jotain. Monet työntekijät tuovat esiin yksin työskentelyn raskauden pienissä yksiköissä ja toivovat "leveämpiä hartioita".

II Seurakunnallisen työn painopisteet ja paikallisuus

Kysyttäessä, mitkä tehtävät tulisi hoitaa ensisijaisesti omassa seurakunnassa, hengellisen elämän ja perustyön paikallisuus korostuivat vastauksissa.

Tärkeimmiksi koetut paikalliset resurssit (kaikki vastaajat):

- Oma pappi (muu kuin kirkkoherra): 87 %
- Oma diakoniaviranhaltija: 81 %
- Oma suntio: 68 %
- Oma lasten- ja nuorisotyönohjaaja: n. 55–56 %

Suomussalmen vastaajat vaativat huomattavasti voimakkaammin lähes kaikkien työalojen säilyttämistä täysin omina (esim. nuorisotyö ja suntio 92 %).

Hyrnsalmen ja Puolangan vastaajat ovat joustavampia ja näkevät enemmän mahdollisuuksia resurssien jakamisessa, kunhan perusturva (pappi ja diakoni) säilyy. Hallinnolliset roolit, kuten kirkkoherra (29 %) ja taluspäällikkö (26 %), koetaan vähiten tarpeellisiksi säilyttää jokaisessa seurakunnassa omana.

III Jumalanpalveluselämä ja työntekijöiden rooli

Käsitykset jumalanpalvelusten tiheydestä ja työntekijöiden joustavuudesta jakavat mielipiteitä:

Hyrnsalmen luottamushenkilöt (3,5) ja Puolangan työntekijät (4,2) kannattavat sitä, että omassa kirkossa on jumalanpalvelus jokaisena pyhäpäivänä. Puolangan luottamushenkilöt (2,8) ja Suomussalmen työntekijät (2,8) eivät pidä asiaa aivan yhtä tärkeänä. Kaikkien vastausten keskiarvo on 3,2. Vastaajat ovat laajasti (4,5) valmiita siihen, että jumalanpalvelus voi olla muuhunkin aikaan kuin klo 10.

Jumalanpalveluksia koskevilla vapailla vastauksissa ehdotetaan jumalanpalvelusten striimausta ja kuljetuksia naapuriseurakuntien jumalanpalveluksiin ja tapahtumiin oman papin vapaapäivänä.

Työntekijät haluavat tehdä työtä mieluummin tiimeissä kuin yksin (4,0) ja ovat valmiita hoitamaan tehtäviin tarvittaessa nykyistä laajemmalla alueella (4,0).

IV Mahdollisen liitoksen hyödyt ja pelot

Vastaajat näkevät liitoksessa sekä mahdollisuuksia että merkittäviä uhkakuvia.

Suurimpana hyötynä nähdään se, että työntekijät oppivat toisiltaan uutta (4,1) ja saavat paremmin tukea toisiltaan (3,8). Myös voimavarojen kasvua pidetään todennäköisenä (3,7).

Keskeisimmät pelot ja uhkat ovat kyselyn tulosten valossa ovat seuraavat: pienen paikkakunnan ääni ei kuulu (42 %), seurakunnan palvelut siirtyvät kauas (41 %) ja seurakunnan tuttuus häviää (37 %). Suomussalmelaisten vastaajien parissa vapailla vastauksissa toistui myös pelko siitä, että Suomussalmen seurakunta joutuu maksajan rooliin ja että oman seurakunnan talous heikkenee pienten seurakuntien talousongelmien vuoksi.

V Organisaatiomalli ja nimi

Kysymys uudesta organisoitumisen mallista ja uuden seurakunnan nimestä tuotti selvimmät tulokset. *Ylä-Kainuun seurakunta* sai nimenä ylivoimaisen kannatuksen (86 %), ja selvityksen piiriin kuuluvien kolmen seurakunnan liitosta yhdeksi kannatti 55 % vastaajista.

Seurakuntayhtymän perustamista selvityksen piiriin kuuluneiden seurakuntien kesken ei kannata kukaan. Vastaajista 17 % kannatti oman seurakunnan itsenäisyyden säilyttämistä, vaikka se tarkoittaisi toiminnan ja henkilöstön karsimista. Suomussalmella luottamushenkilöistä 25 % ja työntekijöistä 36 % oli tätä mieltä.

VI Muita huomiota

Avoimet vastaukset syventävät numeraalista dataa:

Paikallisen identiteetin säilyttäminen: Seurakunnan paikallinen läsnäolo oli vapaiden vastauksien selvästi yleisin teema. Vaikka hallinto yhdistyisi, vastaajat vaativat seurakuntaa, jolla on tutut kasvot. Tuttu pappi, diakoni ja kanttori ovat ne ankkurit, joiden varassa liitos hyväksytään. Hallinnon keskittäminen on suositumpaa kuin toiminnallisten virkojen karsiminen.

Hallinnon yhdistämisen hyödyt: Kymmenkunta vastaajaa halusi numeraalisten vastausten tueksi ilmaista kannattavansa mallia, jossa yksi yhteinen kirkkoherra

ja yksi talouspäällikkö vastaavat yhteisen seurakunnan ylimmän johdon tehtävistä. Vastaajat toivat esiin, että hallinnon yhdistäminen vapauttaisi varoja varsinaiseen seurakuntatyöhön.

Laajempien resurssien tuoma turva: Lukuisissa vapaissa vastauksissa ilmaistiin, että liitos tarjoaa mahdollisuuden saavuttaa taloudellista vakautta säästöjen ja vaivattomampien sijaisjärjestelyjen kautta. Suomussalmen vastauksissa heijastuu huoli oman, huolella hoidetun talouden valumisesta naapureiden auttamiseen. Toisaalta nähdään realistisesti, ettei pienten seurakuntien (Hyrnsalmi ja Puolanka) liitoksessa ilman Suomussalmea ole riittävää taloudellista pohjaa.

Ammatillinen tuki ja jaksaminen vs. etäisyydet: Moni työntekijä näkee liitoksen keinona pelastua uupumukselta ja yksin jäämiseltä. Samaan aikaan tuodaan esiin pelko matka-aikojen kasvusta ja siitä, kuluuko säästetty raha lopulta kilometrikorvauksiin.

8.3. Seurakuntalaisten kuuleminen

Seurakuntien toimivan johdon kanssa sovittuun tapaan huhtikuun puolivälissä kussakin selvityksen piiriin kuuluvassa seurakunnassa järjestettiin seurakuntalaisille tarkoitettu info- ja kuulemistilaisuus. Tällainen pidettiin Puolangalla 14.4, Hyrnsalmella 15.4. ja Suomussalmella 16.4. Kuhunkin tilaisuuteen oli varattu aikaa kaksi tuntia, ja sitä edelsi kahvitarjoilu. Illat järjestettiin samalla ohjelmarungolla:

Alkuhartaus ja tilaisuuden avaus, khra
Tilaisuuden kulun esittely, selvittäjä
Selvityksen välitarkastelu
Luottamushenkilöille ja työntekijöille osoitetun kyselyn tulosten esittely
Johtopäätökset
Keskustelua ryhmissä
Ryhmiä huomioiden käsittely
Päätössanat ja -rukous/virsi, khra

Selvityksen välitarkastelu koostui tiivistelmästä tässä selvityksessä edellä kerrotusta. Ryhmille esitetyt kolme keskusteluaihetta olivat seuraavat:

- Päälimmäiset ajatukset selvittäjän esityksestä
- Osoivat huomiot kuulemassamme
- Mistä haluaisimme kysyä lisää

Seuraavassa on lueteltu seurakuntakohtaisesti ryhmien työskentelyssä esiin tulleet teemat keskustelunaiheittain:

Päällimmäiset ajatukset selvittäjän esityksestä

Hyrnsalmi

- Jäsenkato yllätti, todellisuuteen on herättävä
- Yhdistymisen myötä seurakuntaan liittyminen voi lisääntyä
- Selkeää ja johdonmukaista, ei kysymyksiä
- Rajuja lukuja, kun verrattiin 1999–2040
- Selvitys toi kuitenkin toivoa, että on vaihtoehtoja
- Muutokselle on tarvetta
- Esitys oli hyvä ja asiallinen
- Taloudenhoito on ollut vastuutonta
- Yhteistyötä kolmen seurakunnan kanssa, tulevaisuutta
- Liittyminen pakollista tulevaisuudessa, nyt mahdollista
- Liitos on pakollinen
- Esitys oli selkeä, faktat tulivat esille x 2
- Perustelut ymmärrettävät
- Selkeä ja konkreettinen esitys

Puolanka

- Tosiasiat on tunnustettava – eteenpäin!
- Kolme yhteen – säästetään
- Verotulot?
- Seurakuntaliitos on välttämätön
- Yksi talouspäällikkö
- Yksi hallinnon hoitava kirkkoherra
- Hyvä ja monipuolinen esitys! X 3
- Koskettava väen väheneminen / ikärakenne
- Välttämätön hetki tehdä päätöksiä
- Yhdistymällä varmistetaan seurakunnan tärkeimmät tehtävät
- Turvataan työntekijöiden jaksaminen
- Teams-palaverit
- Talous turvataan

Suomussalmi

- Ajankohtainen, näköaloja avartava.
- Väen väheneminen on järkyttävää.
- Muutos vaatisi voimavaroja työntekijöiltä.
- Selkeä, johdonmukainen, uskottava
- Ei taida olla vaihtoehtoja, yhdistyminen odottaa.
- Perusteellinen, tilastoihin perustuva

- Alueellista yhteistyötä ei estä tekemästä tulevaisuudessakaan nykyiseen tapaan.
- Ylä-Kainuun seurakunnat yhteen – hyvä asia!
- Oma kanttori kaikissa liittyvissä seurakunnissa, yhteistoiminta hyvä.
- Asiallinen, faktatietoa tuli esille
- Esitys tuli vähän liian korkealta.
- Väen vähenemisen nopeus yllätti.
- Esitys tuntui painostavan yhdistymiseen.
- Tarkoittaako yhdistyminen irtisanomisia?

Osvat huomiot kuulemastamme

Hyrnsalmi

- Lukemat huolestuttavat, alaspäin menon vauhti huolestuttaa
- Suomussalmen alamäki yllätti
- Diakonin työalue – tuttuus on tärkeää
- Särkymävaraa ei ole
- Työntekijöiden joustavuus siirtyä seurakunnasta toiseen tarvittaessa
- Taloudenhoito tehostuu
- Olisiko luottamustoimiin enemmän kiinnostusta/tunkua?
- Väestömäärän kehitys
- Hallintoon menevän ajan suuruus
- Eletty yli varojen
- Toiminnan suunnittelemattomuus, varojen käyttö suhteessa toimintaa ylimitoitettua
- Seurakunnan jäsenten jyrkkä väheneminen x 2
- Taloudellinen tilanne huono
- Liitos on pakollinen
- Mm. testamenttilahjoitukset pysyvät Hyrnsalmella, jos H. on saanut ne.
- Järjellä helppo ymmärtää, mutta tunteet on huomioitava
- Henkilöstön positiivinen suhtautuminen muutokseen

Puolanka

- Virta-vertaus hyvä!²
- Väestön ja talouden kehitys
- Hyrnsalmi ja Puolanka ei kahdestaan yhteen
- Välttämätön kolmen seurakunnan yhdistyminen

² Virta-vertauksessa viitataan selvittäjän kysymykseen siitä, millaisella nopeudella koskivenettä tulee soutaa suhteessa virtaavan veden nopeuteen. Viisasta on soutaa virtaa nopeammin, jotta ohjattavuus säilyy. Sama pätee seurakuntien muutostilanteissa.

- Hallinnosta löytyvät säästöt
- Seurakuntalainen ei huomaa muutosta, toiminta jatkuu
- Puolangan seurakunnan talous on kunnossa
- Paljonko kertyy matkakuluja Puolangalta Hossaan?
- Väestön kehitys, luottamushenkilöiden ja työntekijöiden mielipiteet
- Esitys oli selkeä, tasapuolinen – ei paniikkia

Suomussalmi

- Kaikki toimii paperilla, käytäntö on eri asia.
- Eri alojen yhteistyö, ammattiryhmien tai työalojen kohtaaminen
- Parempi ryhtyä rakennemuutokseen ajoissa kuin liian myöhään.
- Hallinto -> miksi pitää olla pappi?
- Sanajumalanpalvelukset
- Toivon ilmapiiriä tarvitaan!
- Jos tuleekin uusi, iso työpaikka, se toisi uusia ihmisiä.
- Miten voimme helpottaa diakoniatyötä?
- Seurakuntien väen väheneminen
- Totuudenmukaisia faktoja
- Loit negatiivisen mielialan
- Hyvä, että on kuunneltu työntekijöitä ja luottamushenkilöitä
- Kevyempi hallinto

Tästä haluaisimme kuulla lisää

Hyrnsalmi

- Ratkaisut ja ehdotukset?
- Mitä seurakuntakohtaisesti toivotaan (seurakuntalaiset, luottamushenkilöt) toiminnalta tulevaisuudessa?
- Aikataulu seurakuntaliitokseen? x 4
- Kiinteistöjen tila ja kohtalo?
- Seurakuntavaalit -> paikkajakokysymykset
- Ylä-Kainuun seurakunnasta
- Seurakuntalaiset äänestämään, jotta ääni kuuluu!
- Tiukka paketti!
- Mitä tehdään seurakunnan metsäomaisuudelle?
- Mikä on selvittäjän näkemys parasta vaihtoehdosta?

Puolanka

- Arkitodellisuus
- Henkilöstön työtehtävien toteuttaminen

- Onko muista samankaltaisista liitoksista tuloksia? Mikä vaikutus, onnistuivatko säästöt odotusten mukaisesti?
- Mistä syntyvät säästöt? Minkä verran?
- Selvät laskelmat esiin ja seurakunnan nähtäväksi
- Vaikuttavuuden arviointi on epäselvä (talous, henkilöstö, toiminta, vaikutukset seurakuntalaisiin)
- Vainajien siunaus lainmukaisessa ajassa
- Maallinen omaisuus – kartoitus, jakaantuminen
- Mikä on tämän hetken tilanne henkilöstön eläköitymisessä?
- Hallinnon rakenne liitoksen yhteydessä
- Striimausten hyödyntäminen jumalanpalveluksessa
- Liitoksen ideaaliaikataulu
- Miten Ylä-Kainuun seurakunta tulkitaan lain mukaan?
- Konkreettiset laskelmat saatavista säästöistä
- Nykyisten työntekijöiden toimenkuvien muutos
- Mahdolliset matkakulut mukaan laskelmiin.

Suomussalmi

- Hyviä kokemuksia?
- Oulu, Kuopio – miksi erilainen hallintomuoto?
- Rakennusten käyttömahdollisuudet – esim. yhteiskäyttö, myynti
- Muutos vaatii voimavaroja työntekijöiltä
- Työntekijät ovat aika iäkkäitä.
- Talous
- Jos Suomussalmi ei lähde mukaan, mitä meille tapahtuu?
- Jos Suomussalmen kirkkoherrasta tulee Ylä-Kainuun kirkkoherra, mitä saamme korvaukseksi?
- Säilyykö kirkollisvero ennallaan?
- Minkä seurakunnan kirkkoherra valitaan Ylä-Kainuun kirkkoherraksi?
- Lisääntykö byrokratia?
- Mitä tehdään kiinteistöille?
- Omaisuuksien reaaliarvo?
- Jos ei yhdistytäkään, niin työntekijöiden tehtävänkuvia tulee järkevöittää.

Selvittäjä pyrki vastaamaan jokaiseen esitettyyn kysymykseen tai huomioon. Näin kaikki paikalla olleet tulivat kuulluiksi ja saivat lisävalaistusta mieltä askarruttaneeseen asiaan. Kaikkiin kysymyksiin ei ollut mahdollisuutta antaa täsmällistä vastausta, esimerkiksi omaisuuden reaaliarvon määrittäminen kirkollisille rakennuksille on mahdotonta. Tässä selvityksessä useimpia kysymyksiä avataan niin ikään mahdollisuuksien mukaan.

Yhteenvetona seurakuntalaisten informaatio- ja kuulemisilloissa voidaan todeta, että ne olivat hengeltään rakentavia ja että seurakuntalaiset olivat hyvin kiinnostuneita tulevaisuus selvityksen ja siihen liittyneen kyselyn tuloksista. Hyrynsalmen ja Puolangan illat muistuttivat melko lailla toisiaan, ja muutos seurakuntarakenteeseen nähtiin varsin selkeänä tai jopa väistämättömänä kehityssuuntana. Suomussalmen illassa esiin nousseet asiat olivat painotukseltaan hieman toisenlaisia, mutta henki siinäkin sangen rakentava. Toivon näköala oli läsnä jokaisella paikkakunnalla.

9. Johtopäätökset

Selvityksen tehtävänä on ollut yhtäältä kartoittaa Ylä-Kainuun seurakuntien tilanne ja muodostella jäsenykseltään, sisällöltään ja laajuudeltaan seurakuntien tarpeita vastaava rakennemuutosselvitys. Tällaisen selvityksen sisältö ja laajuus on kuvattu ohjeessa *Kriisiytyvän seurakunnan mittarit* (Kirkkohallitus 19.3.2014).

Toisaalta tehtävänä on ollut kartoituksen pohjalta tehtävänannon mukaisesti esitellä konsultin suosittelema valmis päätösesitys perusteluineen sekä laatia esitys seurakunnan hallintomallista ja seurakunnallisen toiminnan järjestämisestä.

Seuraavassa on esitelty tämän selvityksen johtopäätökset aihepiireittäin.

9.1. Seurakunnallinen toiminta

Ylä-Kainuun seurakunnat ovat järjestäneet monipuolista toimintaa, kukin voimavarojensa mukaisesti. Jumalanpalveluselämä, kirkolliset toimitukset, kristillinen kasvatusta, diakoniatyö ja lähetystyö on hoidettu asianmukaisesti. Hautausmaiden ylläpidossa tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten tai irtaimiston ylläpidossa ei ole ilmennyt vakavia puutteita. Mahdollisessa seurakuntaliitoksessa erityisesti hautarekisterin ja hautausmaiden hoitosuunnitelman yhteensovittaminen vaatii huomiota.

Toimintaa koskevat kriisimittarit eivät toteudu, kaikki on siltä osin jokaisessa seurakunnassa sangen riittävällä tolalla. Toiminnan säilyminen mittarien mukaisena voi olla vaarassa muutaman seuraavan vuoden sisällä erityisesti Hyrynsalmella, jossa henkilöstö on seurakunnallisen toiminnan kannalta kuta kuinkin minimissään.

Henkilöstön vähenemisen myötä seurakunnallisen toiminnan painopisteet tulee määrittää uudelleen säännöllisesti strategiakaussittain. Syntyvien ja kastettavien määrän viime vuosien romahtaminen on jo vaikuttanut toimitusten määrään, hyvin pian varhaiskasvatukseen, seuraavaksi kouluikäisten parissa tehtävään

työhön ja sitten rippikouluun. Suurten ikäluokkien ikääntyminen merkitsee vanhustyön haasteiden lisääntymistä ja tarvetta kehittää nopeasti seurakuntalaisaktiivisuutta ikääntyvien tukemiseksi.

9.2. Jäsenistö

Ylä-Kainuun seurakuntien jäsenmäärä on vähentynyt neljännesvuosisadassa puoleen ja laskee vuoteen 2040 mennessä kolmannekseen vuosituhannen vaihteen tilanteesta. Hyrynsalmella ja Puolangalla väheneminen oli nopeinta vuosituhannen alussa, Suomussalmella viimeisten viiden vuoden aikana. Syyt ovat ilmeiset: Suuret ikäluokat siirtyvät vanhimpiin ikäryhmiin, nuorten ikäluokat ovat pieniä ja kastettuja on niukasti. Nuorista aikuisista suuri osa muuttaa kasvukeskuksiin.

Kriisiytyvän seurakunnan tunnusmerkistö toteutuu Hyrynsalmella ja Puolangalla, koska niiden jäsenmäärä on selvästi alle 2 000. Kastettujen ja kuolleiden määrän epäsuhta saattaa jyrkentää jäsenmäärän vähenemisen yli 15 % rajan viiden vuoden jaksolla seuraavien viiden vuoden aikana. Erityisesti tämä uhkaa Suomussalmea.

Jäsenkehitys vaatii määrätietoisia ja pikaisia toimia, jotta seurakunnallinen toiminta voi olla elinvoimaista Ylä-Kainuussa myös jatkossa.

9.3. Henkilöstö

Kriisiytyvän seurakunnan tunnusmerkistö sisältää tehtävän tarkastella henkilöstömenojen kehitystä: ne eivät saa kasvaa kolmea vuotta peräkkäin. Henkilöstökulut ovat kaikkiaan suositusten mukaiset. Hyrynsalmen ja Puolangan seurakuntien henkilöstörakenne on kuitenkin ohut ja siksi kovin haavoittuva. Kun seurakuntien jäsenmäärä vähenee, henkilöstöresurssit vähenevät väistämättä samassa suhteessa. Tämä ei ole enää mahdollista seurakunnallisen toiminnan väistämättä kärsimättä.

Seurakuntien luottamushenkilöt pitävät tarkoituksenmukaisena voimavarojen suuntaamista seurakunnalliseen toimintaan (ks. luku 8.2 Kysely ja sen tulokset). Henkilöstövähennykset on syytä kohdistaa tämän tahdonilmaisun mukaisesti. Tämä onnistuu vain vähentämällä hallinnon piiriin kuuluvia suoritteita ja vähitellen myös tehtäviä.

Seurakunnallisessa toiminnassa työskentelevien on väistämättä suunnattava työpanostaan uudelleen jäsenistön vähetessä ja ikäprofiilin muuttuessa yhä vanhuspainotteisemmaksi. Kirkolliset toimitukset painottuvat yhä enemmän hautaansiunaamisiin, mikä vaikuttaa pappien ja kanttorien työpanokseen.

9.4. Palvelut

Seurakunnat palvelevat jäseniään tarkoituksenmukaisella tavalla ja voimavarojensa mukaan. Palvelujen säilyttäminen suunnilleen nykyisellä tasollaan on todennäköisimmin mahdollista lähivuosina, mutta muutoksia lienee väistämättä luvassa keskipitkällä tähtäimellä jäsenistön ja sen myötä hallinnon voimavarojen vähetessä.

9.5. Hallinto

Seurakunnat ovat hoitaneet hallintoaan hyvin. Hyrynsalmea menneisyydessä vaivannut, toimintakertomuksiinkin kirjattu eripura näkyy hälvenneen. Kaikkien seurakuntien hallintokulttuuri vaikuttaa nykyisellään terveeltä.

Suurimman haasteen muodostaa se, että hallinnon prosessit ja seurakuntien lakimääräiset tehtävät syövät merkittävästi henkilöstöresursseja. Erityisesti Hyrynsalmen ja Puolangan seurakunnissa tämä merkitsee lähivuosina suurta panostusta verrattuna seurakunnallisen toiminnan resursseihin.

Hallinnon prosessien vähentämiseen tehokkain keino on yhdistää seurakuntien hallinnot. Tällöin seurakuntaa koskevat lakimääräiset, hallinnolliset tehtävät voi tehdä kerralla eikä kolmeen kertaan kuten nyt.³ Tämä merkitsee muutoksia paitsi hallinnon viroissa oleville myös kirkkoherroille, joiden työajasta menee nykyisellään n. 60 % hallinnollisiin tehtäviin.

9.6. Talous

Akuutti taloustilanne on kussakin selvityksen kohteena olevassa seurakunnassa erilainen: Hyrynsalmella kriisiytyvän seurakunnan tunnusmerkistö toteutuu neljän peräkkäisen tappiollisen vuoden takia. Tilanteeseen ei ole luvassa kohentumista, ja seurakunnan maksuvalmius uhkaa kriisiytyä vuoden sisään. Puolangan seurakunnan taloutta on hoidettu hyvin, ja tällä hetkellä se on tasapainossa. Suomussalmen tilanne on vakaa: Seurakunnassa on selvästi suurin jäsenmäärä, joka tosin vähenee nopeimmin kaikista. Kiinteistöjen määrää on vähennetty määrätietoisesti, mikä on vähentänyt merkittävästi ylläpitokuluja.

9.7. Kyselyn tulokset ja seurakuntalaisten kuuleminen

Helmikuussa tehdyn kyselyn perusteella niin luottamushenkilöiden kuin työntekijöidenkin enemmistö näkee seurakuntaliitoksen välttämättömyyden. Poikkeuksena ovat vain Suomussalmen seurakunnan työntekijät. Selvästi kannatetuin vaihtoehto on Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen

³ Lakisääteisiä hallinnollisia ydintehtäviä ovat erityisesti päätöksentekoaikojen ylläpito ja toiminta, talousarvio, kirjanpito, tilinpäätös ja tilintarkastus, henkilöstö- ja viranhallinto, jäsen- ja rekisterihallinto, tietosuojat ja julkisuus, vaalien ja osallistumisen järjestäminen sekä omaisuus- ja hautausmaiden hallinto.

seurakuntien muodostama kokonaisuus, jonka kuta kuinkin itsestään selväksi nimeksi ehdotetaan Ylä-Kainuun seurakuntaa.

Jäsenmäärän jyrkän vähenemisen vaatimat säästöt halutaan kohdistaa hallintoon, jotta seurakunnallinen toiminta voidaan säilyttää elinvoimaisena. Toiminnan paikallisuus halutaan säilyttää, ja omassa pitäjässä halutaan jatkossakin nähdä oma pappi, diakoniaviranhaltija ja suntio. Yksi kirkkoherra ja yksi talouspäällikkö voivat vastaajien selvän enemmistön mielestä johtaa koko Ylä-Kainuun seurakuntaelämää. Toiminnan toivotaan olevan leimallisesti paikallista. Eduksi nähdään kuitenkin, että työntekijät voivat toimia ammatillisen tiimin jäseninä ja että sijaisjärjestelyt on mahdollista hoitaa tukeutumalla kollegoihin.

Jumalanpalvelus halutaan järjestettävän omalla paikkakunnalla pyhäisin jatkossakin säännöllisesti, mutta ajankohdan ei tarvitse olla klo 10.

Seurakuntalaisten kuulemisessa kullakin paikkakunnalla kuulijoille tuli yllätyksenä väen nopea väheneminen. Seurakuntien liitos nähtiin laajasti välttämättömänä, ja selvittäjän esittämät perustelut rakennemuutoksen tarpeellisuudelle ymmärrettiin. Selvityksen jälkeen seuraavista toimista oltiin kiinnostuneita, samoin monesta käytännön kysymyksestä kuten kiinteistöomaisuuden kohtalosta. Moni korosti toivon ilmapiirin tärkeyttä muutoksen keskellä.

9.8. Yhteenveto

Seurakuntien resurssit ovat jäsenmäärän jyrkän vähenemisen myötä vähenemässä muutaman vuoden sisään Puolangalla ja Suomussalmella. Hyrynsalmi on akuutin kriisin kynnyksellä. Kymmenen vuoden tähtäimellä erityisesti suurten ikäluokkien luonnollinen poistuma kiihdyttää tätä kehitystä Ylä-Kainuussa entisestään. Tämä merkitsee väistämättömiä muutoksia seurakuntien toimintaan ja hallinnon järjestämiseen. Mitä pikemmin määrätietoisiin muutoksiin ryhdytään, sitä paremmat mahdollisuudet seurakunnilla on sopeuttaa toimintaansa väheneviin resursseihin, ja sitä varmemmin seurakunnallinen toiminta voi säilyä Ylä-Kainuun alueella elinvoimaisena.

Luottamushenkilöiden ja työntekijöiden enemmistön kanta on, että Ylä-Kainuuseen on mielekästä perustaa yksi seurakunta, jonka hallinto on keskitetty ja toiminta paikallista.

10. Selvittäjän esitys

Seuraavan esityksen tarkoituksena on luoda seurakunnalliselle toiminnalle mahdollisimman hyvät toimintaedellytykset tavalla, jolla on paras mahdollinen kannatus seurakuntalaisten, luottamushenkilöiden ja työntekijöiden piirissä ja johon seurakunnissa voidaan sitoutua.

10.1. Kolme yhteistyövaihtoehtoa

Seurakuntien yhteistyötä voidaan tehostaa kolmella eri tavalla, jotka ovat hallinnollinen yhteistyö, toiminnallinen yhteistyö ja seurakuntaliitos. Seuraavassa on kuvattu, mikä nämä vaihtoehdot tarkoittavat ja mitkä niiden vaikutukset ovat.

Hallinnollinen yhteistyö

Ylä-Kainuun seurakuntien hallinnon yhteistyö tarkoittaisi talous-, kiinteistö- ja henkilöstöhallinnon hoitamista yhdessä esimerkiksi siten, että kussakin seurakunnassa toimisi oma talouspäällikkö ja että hallinnollisissa vastuissa kukin talouspäälliköistä valmistelisi ja valvoisi jokaisen kolmen seurakunnan asioita oman erityisvastuunsa näkökulmasta. Oman seurakunnan talouspäällikkö toimisi hallinnollisten asioiden esittelijänä kirkkoneuvostossa ja -valtuustossa sekä hoitaisi nykyiseen tapaan vastuunsa esityslistojen ja pöytäkirjojen kirjoittamisesta.

Edellä kuvattu järjestely on mahdollista toteuttaa seurakuntien välisellä yhteistyösopimuksella Kirkkolain KL 12:1 ja Kirkkojärjestyksen 11:1 mukaisesti. Myös yhteisten hallinnollisten virkojen perustaminen on mahdollista. Näin toimittaessa kunkin (nykyisen) talouspäällikön vastuut jaettaisiin esimerkiksi niin, että yksi toimisi päävastuussa hallinnosta ja esittelijänä kaikkien seurakuntien luottamuselimissä. Tehtävien säilyttäminen yhdelle talouspäällikölle merkitsisi huomattavaa työtaakkaa kolmen seurakunnan luottamuselinten asioiden valmistelussa ja esittelemisessä. Toinen nykyisistä talouspäälliköistä hoitaisi kiinteistö- ja hautaustoimen vastuita sekä koordinoisi mahdollisesti henkilöstöhallintoa. Luonnollista olisi tässä mallissa, että Hyrynsalmen seurakunta ei enää ostaisi palveluja Paltamosta.

On mahdollista perustaa myös yhteinen kirkkoherran virka. Tällöin ko. virkaan valittu hoitaisi kaikkien seurakuntien osalta hallinnolliset vastuut niiltä osin, kuin ne kuuluvat kirkkoherran vastuulle. Tämä merkitsisi, että ko. henkilön työaika kuluisi käytännössä kokonaan kolmen seurakunnan hallinnollisiin vastuisiin. Nykyisellään kunkin kirkkoherran työpanoksesta n. 60 % kuuluu hallintoon. Näin toimien muiden nykyisten kirkkoherrojen työaika vapautuisi vastaavasti seurakunnalliseen työhön.

Kolmen seurakunnan hallinnollinen yhteistyö ei vaikuttaisi seurakuntien itsenäisyyteen. Ylimpänä päättävänä elimenä säilyisi siis kunkin seurakunnan kirkkovaltuusto, ja kussakin seurakunnassa toimisi oma kirkkoneuvosto. Johtokuntien toiminta säilyisi niin ikään ennallaan.

Toiminnallinen yhteistyö

Ylä-Kainuun seurakuntien on mahdollista yhdistää monia seurakunnalliseen toimintaan liittyviä asioita. Yhteistyösopimuksella toiminnallisia työntekijöitä

voidaan liikuttaa seurakuntarajojen yli, jos se nähdään tarkoituksenmukaisesti. Luontevia yhteistyön alueita olisivat rippikoulu- ja nuorisotyö, jumalanpalveluselämä (pappien ja kanttorien työ). Ilman virallisia sopimuksia voidaan tehdä yhteistyötä mm. eri työmuotojen leiri- ja retkitoiminnassa.

Toiminnallisen yhteistyön lisääminen nostaisi jonkin verran pappien, kanttorien ja nuorisotyönohjaajien matkakuluja. Jos esimerkiksi kuukauden aikana Hyrynsalmen pappi ja kanttori hoitavat yhtenä sunnuntaina messun niin Hyrynsalmella kuin Puolangallakin ja Puolangan työpari toisena, matkakuluja (kilometrikorvaus ja päiväraha) syntyy runsaat 200 euroa kuukaudessa. Sijaistyövoiman palkkiot ovat vastaavasti yhteensä noin 400 euroa kuukaudessa. Jumalanpalveluselämän osalta seurakuntien välisen yhteistyön kehittäminen on kannatettavaa, joskaan taloudelliset säästöt eivät olisi suuren suuria.

Rippikoulutyössä ja leiritoiminnassa yhteistyö on luontevaa ja myös kustannustehokasta erityisesti, kun Hyrynsalmella ja Puolangalla tukeudutaan nytkin Suomussalmen seurakunnan leirikeskukseen. Toiminnallisella yhteistyöllä olisi lisäksi rikastuttava vaikutuksensa kunkin seurakunnan toimintaan.

Toiminnallista yhteistyötä on mahdollisuus laajentaa myös koskemaan esimerkiksi varhaiskasvatusta ja lähetystyötä, jos tämä nähdään tarkoituksenmukaiseksi. Näin toimimalla ko. työalan työntekijälle on mahdollista saada ehjempi työnkuva tai täysiaikainen työsuhde. Matkustaminen paikkakuntien väliä tuottaisi luonnollisesti matkakuluja, jotka varhaiskasvatuksen osalta voisivat olla n. 150 euroa viikossa⁴. Erilaisten tapahtumien ja juhlien järjestäminen yhdessä voisi myös rikastuttaa seurakunnallista toimintaa.

Myönteisiä vaikutuksia saavutettaisiin mahdollisesti joidenkin työntekijöiden työnkuvan ja palvelussuhteen eheyttämällä. Lisäksi yhteistyö rikastuttaisi osaltaan seurakuntaelämää. Toiminnallisen yhteistyön lisäämisen taloudelliset vaikutukset olisivat vähäisiä.

Yhteinen seurakunta

Ylä-Kainuun seurakunnan perustaminen nykyisten Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakuntien alueelle merkitsisi hallinnollisten ja lakimääräisten tehtävien vähenemistä: kolmen seurakunnan hallintoelinten sijaan yhteisen seurakunnan päätöksenteosta vastaisivat yksi kirkkoneuvosto ja yksi kirkkovaltuusto. Hallintoelinten esityslistojen ja pöytäkirjojen valmistelutyö vähenisi merkittävästi, samoin kokouksiin käytetty työaika. Hallinnon

⁴ Esimerkkilaskelma koskee yhtä viikoittaista automatkaa Puolanka-Hyrynsalmi sekä Suomussalmi-Hyrynsalmi kahtena eri päivänä puolipäivärahalla.

yhdistäminen loisi mahdollisuuden vähentää merkittävästi myös kirkkoherran virkaan kuuluviin hallinnollisiin tehtäviin kuluvaan työpanosta.

Uudessa Ylä-Kainuun seurakunnassa toimintaa ja sen painopisteitä suunniteltaisiin yhdessä ja toteutettaisiin hajautetusti kullakin paikkakunnalla. Yhteistyötä yli pitäjärajojen tehtäisiin tarkoituksenmukaisesti tavalla, joka vastaisi soveltuvien osin edellisessä kohdassa *Toiminnallinen yhteistyö* kerrottua.

10.2. Vaihtoehtojen arviointia

Hallinnollinen yhteistyö säilyttäisi Ylä-Kainuun seurakuntien hallinnon säilymistä nykyisellään. Seurakuntien lakimääräiset tehtävät (ks. s. 37) eivät vähenisi, ja ne tulisi edelleen hoitaa kunkin seurakunnan osalta erikseen. Hallinnollisten suoritteiden määrä säilyisi ennallaan. Säästöjä syntyisi lähinnä yhteishankintojen tehostuneiden mahdollisuuden myötä, ei hallinnollisten tehtävien vähenemisen kautta.

Toiminnallinen yhteistyö säilyttäisi niin ikään seurakuntien hallinnolliset rakenteet ja seurakuntarajat ennallaan. Etuja syntyisi joidenkin työntekijöiden tehtävänkuvien eheytyemisestä ja yhteistyön toimintaa rikastuttavasta vaikutuksesta. Yhteisten virkojen ja toimien perustaminen tarpeen mukaan vastaamaan seurakunnallisesta työstä kahden tai kolmen seurakunnan alueella toisi synergiaetua, joskin matkakustannukset lisääntyisivät jonkin verran.

Hyrnsalmen seurakunnan talousahdinkoa hallinnollinen tai toiminnallinen yhteistyö ei pelastaisi. Sen henkilöstö on minimissään, eikä kiinteistökuiluista ole saatavissa merkittäviä säästöjä toiminnan kärsimättä⁵. Niinpä seurakunnallisesta toiminnasta olisi karsittava rankalla kädellä. Tällöin jopa seurakunnan mahdollisuudet selvittää sen toimintaa koskevista lakimääräisistä velvollisuuksista vaarantuisivat.

Yhteinen seurakunta tarjoaisi selkeästi parhaat mahdollisuudet vastata tulevien vuosien vääjämättömiin muutoksiin jäsenten ikäprofiilin muutoksen vaikutuksista seurakunnallisen toiminnan järjestämiseen ja työvoiman työpanoksen suuntaamiseen maantieteellisesti ja toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Malli tarjoaa myös parhaan mahdollisen tavan vastata työntekijöiden määrän vääjämättömään vähenemiseen. Neljän työntekijän väheneminen Ylä-Kainuun alueelta viidessä vuodessa (ks. taulukko s. 15) onnistuisi yhteisessä seurakunnassa mitä ilmeisimmin luonnollisen

⁵ Pikkupappilasta luopuminen voisi olla kiinteistöjen ylläpitokulujen kannalta tarkoituksenmukaista, mutta kasvatustyölle se olisi suuri kriisi, koska muuta kasvatustyöhön soveltuvaa tilaa seurakunnalla ei ole. Pikkupappilan myyminen olisi haasteellista, koska se sijaitsee seurakuntatalon kanssa samassa pihapiirissä.

poistuman kautta (eläköityminen, siirtyminen toisiin tehtäviin). Hyvän työnantajan periaatteiden mukaisesti on tinkimättä pyrittävä välttämään irtisanomisia.

Akuutissa kriisissä oleva Hyrynsalmen seurakunta ei selviä yksin, eikä sen liitos Puolangan kanssa riitä takaamaan seurakunnallista toimintaa kuin hyvin lyhyeksi ajaksi. Tällainen ilmeisen väliaikainen ratkaisu ei olisi millään tavalla tarkoituksenmukainen. Hyrynsalmen seurakunnan liitos Paltamon kanssa ei ole kyselyyn vastanneiden mieleen, eikä Paltamon seurakunnan tiedetä olevan sellaisesta kiinnostunut.

Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakuntien liitos toisi synergiaetuja, josta ne kaikki hyötyisivät. Liitoksella turvattaisiin kirkon perustehtävän toteutuminen (Kirkkolaki 1:3) Ylä-Kainuussa vuoteen 2040 saakka, ja se olisi kyselyyn vastanneiden selvän enemmistön mieleen.

10.3. Selvittäjän esitys

Edellä kuvatun perusteella esitän, että Ylä-Kainuun seurakunnat tekevät yhdessä tai erikseen Kuopion hiippakunnan tuomiokapitulille Kirkkolain 2:11 mukaisen aloitteen Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakunnan lakkauttamisesta 31.12.2027 ja Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen kuntien alueelle sijoittuvan Ylä-Kainuun seurakunnan perustamista 1.1.2028.

Tämä toteutettaisiin siten, että

- Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakunnat lakkautetaan 31.12.2027.
- Perustetaan 1.1.2028 lukien Ylä-Kainuun seurakunta, joka muodostuu Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen kuntien alueesta.
- Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakuntien kirkkoherranvirat lakkautetaan 31.12.2027 ja perustetaan 1.1.2028 lukien Ylä-Kainuun seurakunnan kirkkoherranvirka sekä kaksi kappalaisen tai seurakuntapastorin virkaa.
- Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakuntien päätoimiset viranhaltijat ja työntekijät siirretään Ylä-Kainuun seurakuntaan vanhoina työntekijöinä. Siirrettävällä viranhaltijalla ja pysyväisluonteisessa päätoimisessa työsopimussuhteessa olevalla työntekijällä on oikeus saada virka- ja työsopimussuhteeseensa kuuluvat edut sellaisina, etteivät ne ole epäedullisemmat kuin hänelle aikaisemmin kuuluneet vastaavat edut.
- Hyrynsalmen, Puolangan ja Suomussalmen seurakuntien omaisuus, velat ja vastuut siirtyvät Kirkkolain 2:15 tarkoittamalla tavalla Ylä-Kainuun seurakunnan vastattaviksi 1.1.2028 lukien.

- Kirkkohallitusta pyydetään määräämään seurakuntien vapaaehtoisten rahastojen ja lahjoitusomaisuuden käyttämisestä edelleen niiden tarkoitusten ja ehtojen mukaisesti.
- Kirkkohallituksen hyväksytyä Ylä-Kainuuta koskevan rakennemuutoksen Kuopion hiippakunnan tuomiokapituli asettaa Kirkkolain 2:16 mukaisesti viipymättä järjestelytoimikunnan, joka toimii siihen saakka, kun seurakunnalla on kirkkovaltuusto ja kirkkoneuvosto. Järjestelytoimikunnan tehtävänä on edustaa uutta seurakuntaa sekä huolehtia sen hallinnon järjestämisestä. Järjestelytoimikunta päättää seurakunnan tuloveroprosentista ja muista seurakunnan toiminnasta aiheutuvista välttämättömistä ja kiireellisistä toimenpiteistä.
- Kirkkohallitusta pyydetään määräämään, että ennen yllä kuvatun voimaantumista voidaan ryhtyä tarpeellisiin täytäntöönpanotoimiin mahdollisista vireillä olevista valituksista huolimatta.
- Kesken vaalikauden tapahtuvan rakennemuutoksen vuoksi uuden seurakunnan kirkkovaltuusto ja kirkkoneuvosto muodostetaan edellisten vaalien tuloksen perusteella siten kuin Kirkkolaki 9:10 edellyttää.
- Muutoin toimitaan Kirkkolain ja Kirkkojärjestyksen määräämällä tavalla ja noudatetaan ao. ohjeita, erityisesti ohjeen *Kriisiytyvän seurakunnan mittarit* (Kirkkohallitus 19.3.2024) lukujen 5 ja 8 mukaisesti.

Selvittäjä esittää lisäksi painokkaana toiveenaan, että muutoksen valmistelun ja toteuttamisen yhteydessä

- toimitaan kaikin tavoin avoimesti ja osallistavasti,
- viestitään muutoksen kaikissa vaiheissa aktiivisesti niin sisäisesti kuin ulospäin sekä
- kunnioitetaan Ylä-Kainuun seurakuntien seurakuntalaisten, luottamushenkilöiden ja työntekijöiden tahtoa, joka on ilmaistu selvityksen osana tehdyn kyselyn tuloksissa ja seurakuntalaiskuulemisissa.

Liitteet

- Liite 1: Luottamushenkilötapaaminen Puolangalla 31.1.2026
- Liite 2: Kyselylomake, Ylä-Kainuun seurakuntien tulevaisuus selvitys
- Liite 3: Kyselyvastaukset, kaikki vastaajat
- Liite 4: Kyselyvastaukset, Hyrynsalmen seurakunnan luottamushenkilöt
- Liite 5: Kyselyvastaukset, Puolangan seurakunnan luottamushenkilöt
- Liite 6: Kyselyvastaukset, Suomussalmen seurakunnan luottamushenkilöt
- Liite 7: Kyselyvastaukset, Hyrynsalmen seurakunnan työntekijät
- Liite 8: Kyselyvastaukset, Puolangan seurakunnan työntekijät
- Liite 9: Kyselyvastaukset, Suomussalmen seurakunnan työntekijät